

GEÇERKEN

güzel bir iz bırakmak için

Haziran 2023 · Sayı: 33

İNSANIN KALBİNİ KIRACAK DENLİ GÜZEL,

GARİP VE SUSKUNDU DÜNYA. ”

Gonca Göl

Osmanlı Dönemi'nde XVII. yüzyıldan itibaren, sadeleştirilmiş çiçeklerin yanında natüralist tarzda çiçek kompozisyonlarını da görmeye başlıyoruz. Bunlar "şükûfe" olarak adlandırılmasının yanında, açmamış çiçek olarak da tarihe geçmiştir. Osmanlı Dönemi'nde ortaya konulan bu eserlerin, günümüzde de sanatçılarca "reprodüksiyon" adı altında sevilerek icra edildiğini görüyoruz. Bu, yeniden taklit edilen çalışmaların değerinden ve güzelliğinden hiçbir şey kaybetmediğini gösteriyor. Günümüz sanatçıları, kendilerine has fırça darbeleriyle eserleri yeniden yorumluyorlar. Klasik sanat eğitiminin söz konusu olduğu alanlarda mutlaka birkaç reprodüksiyon eser çalışıldığını görüyoruz. Velican ve Ali Üsküdari, bu sanatçılara sadece bir örnek. Bunun yanı sıra kime ait olduğu bilinmeyen eserler bile hâlâ reprodüksiyon olarak çalışılmaktadır. Bu eserdeki gonca gül de böyle bir çalışmadır. Tarihin içinden çıkıp gelen bu klasik eser günümüz sanatçıları tarafından hâlâ çalışılmaktadır çünkü güzelliğinden hiçbir şey kaybetmemiştir. Sonuç olarak diyebiliriz ki tarihin bitmeyen hazinesi bize hâlâ ışık tutuyor. Yeni stillerle sanatçılar da bu hazineye sahip çıkmaya, kendine has üslubuyla onu yorumlamaya devam ediyor. Sanat, kendi köklerine bağlı kalarak devridaim ediyor.

ESER ZEYNEP ALTUNBAŖ KIRLANGIÇ

Geçerken

Haziran 2023 - Sayı: 33
ISSN: 2717-9990

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına

Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar Doymaz

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia Levent Abul

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet Bulut

Yayın Koordinatörleri
Hilal Koç Hancı
Selma Maşlak
Sümeyye Özgen
Zeynep Onar

Görsel Koordinatör
Eyüp Can Çağlar

Sosyal Medya
Asuman Aydın

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dijital Medya ve Arşiv
Şahin Bodur
Ömer Güçlü

Grafik Tasarım
Arketip Ajans

Kapak Resmi
Cemile Ağaç Yıldırım

Kapak Sözü
Selahattin Yusuf

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel: 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92

Yazı, görüş ve önerileriniz için:
gecerkendergi@gmail.com

Abone İşleri
Tel: (0312) 295 71 96 - 97
Faks: (0312) 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr
Online Abonelik: yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abonelik Şartları
Yurt İçi Yıllık: 270 TL
Yurt Dışı Yıllık:
ABD için 99 ABD Doları - AB Ülkeleri için 45 Euro
Avustralya için 150 Avustralya Doları -Avusturya için 66 Euro - İsviçre için 66 İsviçre Frangı
Abone kaydı için ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığı'nın T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile aboneliğin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir mektubun, "Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığı, Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara" adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü
Aylık, Yaygın, Süreli Yayın,
Geçerken (Türkçe)

Basım Tarihi
26.05.2023

Baskı
İHLAS GAZETECİLİK A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas Plaza No:11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
TEL: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Geçerken, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden hiçbir ortamda alıntı yapılamaz.

2 / KUDRET AYŞE YILMAZ
SÖZÜN SAYDAM GÖLGESİNDE

4 / EMİN GÜRDAMUR
ÖYKÜCÜNÜN ÜÇ AHLAK YASASI

7 / SELVİGÜL KANDOĞMUŞ ŞAHİN
AYAKÜSTÜ SORULAR

8 / HÜSEYİN AKIN
AÇIK HAVA KURBAN MEKTEBİ

12 / GÜVEN ADIGÜZEL
ZARİF, TUHAF, GÜZEL, SAVANLARIN SESSİZ DEĞİŞİMİ; ZÜRAFA

15 / AMİNE ÖZBEK
BAŞKA SESLER: KAR TANESİNİN HİKÂYESİ

16 / SÜMEYYE ÖZGEN
"VE İNSAN, TEK VE AYNI ROLÜ."

18 / BÜŞRA KESKENDİR
BİR YAZI BİR ÇİZİ

19 / SELAHATTİN YUSUF İLE SÖYLEŞİ
"KELİMELEİRİ, TAŞIDIKLARI GERÇEKLEK YÜKÜYLE BİRLİKTE ELE ALMALIYIZ. ÇÜNKÜ KELİMELEİRİN BİR HAYATI, GEÇMİŞİ, HAFİZASI VE HATTA HATIRATI VARDIR."

24 / SEMA YANIÇ
İŞTE O SAHNE!

26 / MEHMET KAHRAMAN
BAŞARISIZLIĞA ÖVGÜ

28 / MUSTAFA UÇURUM
DENİZİ ALDIM YANIMA

31 / ALİ URAL
ÜÇ TAVSİYE

32 / KORAY ŞERBETÇİ
KÂTİP ÇELEBİ BİZE NE ANLATIR?

34 / ELİF EZGİ BEKTAŞ
HURDALIK

36 / HİLAL KOÇ HANCI
EN İYİ İHTİMAL; ŞİMDİ

38 / AHMET MELİH KARAUĞUZ
MUTLAK ÖZGÜRLÜK HAYALİ İÇERİSİNDE CAN ACITAN GERÇEKLER

40 / MUSTAFA ÜNVERDİ
DEPREM METAFİZİĞİ

42 / MEVLÜT UYANIK
BİR FELSEFE KLASIĞI: KUTADGU BİLİĞ

45 / DİLAN GÜMÜŞ
GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

46 / FADİM ÖZER KASAY
YOLDA KAL

48 / RABİA KARZAN
SÖYLENE SÖYLENE DEĞİŞİMİŞ

SÖZÜN SAYDAM GÖLGESİNDE

KUDRET AYŞE YILMAZ

Anlıyorum ki sözün de elleri var.

Tutmazsam düşer. ”

Sözle kuruldu insanlık yolunun çelik rayları, duraklara dek sürdü sohbetler. Nihayet kavuşulduğunda yol biter. Söz biter. Bitmeyen nedir dersin tesirdir sade, bir insanın hatırında kaldığın gibisin. Sözdür bu; kimisi ağız yuvasından tüylenmeden düşer, vah ki ölecek! Kimisi kanatlanıp güçlenmiş, uçup varacak zirvelere. Kimisi ele yüze reçine misali bulanmış, kimisi dokunduğu yeri hem de ilk nefeste balla şifalandırmış. Kimisi unutuş feleğine gidiyor gözü yaşlı. Kimisi içinde orman taşıyan çekirdek. Söz; ya göz ya öz ya töz ya da kendini meydanda yakıp tüketmiş bir avuç boz bulanık közdür.

Çocukluğumun bir bayram sabahına uğradı hatıralarım. Çiçekli elbisem ve sarı ayakkabılarımı hatırlıyorum en ziyade. Dedemlere bayram ziyaretine giderken hastalanıyorum. Annem: “Araba tuttu.” diyor. Nasıl bir hastalık bu? Kıpırdayamıyorum yerimden, soramıyorum da... “Arabanın eli kolu yok ki ama annem demişse doğrudur, demek ki görünmeyen parmakları var.” diyorum. Yol bitsin istiyorum.

Arabanın inadı tutmuş derken aklıma geliveriyor: “Sözünü tutmak.” Söz, Hakk’ın yarattığı baştan sona renkli damarlarla örülmüş cevher. En kıymetli. Sendeyken hep senin, kıymeti de senin. Senden ayrıldı mı işitenin ziyneti. Ya derde deva ya sadra zehir... Katı yalnızlıkları bir söz eritecek, ırmaklar denize karışacak böylece. Yalnızlıkları coşturup gönül ırmaklarını kuruttuğu da malumumuz. Her şey vakitle ilgili, ölüm bile...

Birinci sır: Sözün yüzündür; kirleni paklamak gerekmez mi? Nasıl aydınlanır gecenin ayaz karanlığı Ay doğmazsa? Tutulmuşsa ölçülüp tartılmışsa söz; gözü kirpiği kasavete uğramamış aya döner. Karanlığın maviden laciverte, mordan siyaha dalgalanıp duran türlü perdelerini yırtar. Yaş ilerledikçe yüzün kemiklerle kaynaşıp oturması gibi söz de zihinle irtibatını pekiştirir. Yüzün yaşlanmaz, olsa olsa tecrübesini ilan eder bakanına, görenine.

İkinci sır: Söz kaybolmaz, asuman-da konuktur. Seni bekler bulutlar arasında, sabırlıdır. Hüznün mevsimi uğramışsa yağmur olup yağar yine avuçlarına. İçtiğin su olur. Damarlarını geze geze gönlüne değer. Saydamlaşır. Sonra buhara dönüp yeni baştan ağar bulutlara... Sonsuz bir hatırlayış, sonsuz bir varoluş, sonsuz bir kavuşmadır bu. Hiçbir sözün seni bırakacak değil.

Üçüncü sır: Ömür, sözle kemale erer. Kubbenin altında dönüp duran sesine eşlikte âlemin kuşları. Denmiş,

denen ve denecek olanlar şahsiyet yörüngende dönüp durmakta. Hepsi “ben”e tekabül ediyor. Kulaktan kalbe inen sözler, kalbi tutacak sıcacık avuçlarında. Verdiğin söz hep isminle çağrılacak, asla unutmayacak seni. Söz tutulmamışsa, boyun uzatan gelinciklerle beraber kıran dökten uçurumlara yuvarlanacak.

Dördüncü sır: Gemi limandan ayrılırsa gemidir. Sözse ağzından ayrıldığı vakit söz. Kaptanı sensin; pusulası, yelkeni, rüzgârı, rotası, limanı hepsi sende. Deniz feneri elbette erdemin. Işığı sönmüşse kayalıklara çarpıp parçalanacak gemin. Balıklara yem olacak. Güzergâhı doğru belirle, şana yarışacak yolculukta un ufak olunmamalı!

Son sır: Söz canlıdır. Gölgesi, kalbi, nefesi tertemiz. Sen kokar. Senden aziz bir parça. Sözün canı kutsal bir demlenişte... Ezgilere değen ahenkli bu parça senin, başkasına emanet. Rengi solmayan hatıran... Bütün detaylarını sen yontmuşsun. Bilgi, sabır, merhamet, zarafet ve çağrışımlarla... Hülâsa söz senin gibidir, senin kadardır, sendir. Bazı sözlerin bazı kalplerde sonsuza dek atacak.

Bitti. Yolculuk bitti. Araba durdu. Tutma kesildi. Gelmiştik. Sevinçle bir hamlede atlıyorum toprak eşişe... Mis gibi bahar kokusu, bayram neşesi... “Nasıl da büyümüşsün.” diyorlar dedemle ninem. Tutulma geçiyor. Hiç eziyet çekmemişim gibi... “Araba tuttu beni, ellerini görseydim kurtulurdum.” dediğimde gülüyorlar. Ben

de gülüyorum. Büyüyünce anlıyorum ki sözün de elleri var. Tutmazsam düşer. Uzun bir yolculuk ömür denen... Söz, en sadık yoldaş. Elleri ellerimde... Acele etmemek şart; yol uzun, sözünü tutmayanı sözü tutar vesselam.

Şimdi, zamanın omuzlarında boy veren bereketli ekinlerin dolu başaklarını sözlerinle hasat et. Öğüt. Yoğur. Şekillendir. Fırına sür. Pişir. Aldın mı tazecik emek kokusunu, o vakit söz de hazır demektir. İnsanoğlu sadece işitmeye layık olduğunu söyler. Söz; sahibinin asıl kimliği, saf tasviri, net manzarası. Sözüne sahip çıkmak özüne sadık kalmak anlamı da taşır. Söz vermek de söz almak da kudreti yüce bir hesap. Bir bayram yolculuğu kadardır neşe, endişe de yeni bayramı beklemek kadar... Ölümlü insan sözüyle yaşar kâinata. Söz versek şimdi, bütün sözlerimizi sımsıkı tutacağımıza!

ÖYKÜCÜNÜN ÜÇ AHLAK YASASI

emin ürdamur

Hikâye Avcılığı Yapma!

Öykücü ilhamını hayattan alır. Hayat dediğimizde ise yekpare bir şey düşünmemeliyiz. Yazarın akıp giden zaman içinde başka insanlarla kurduğu, kuramadığı, kurmaktan kaçındığı bütün temaslar hayata dâhildir; bazen alevlenen bazen sönümlenen hayalleri hayatına dâhildir; konuşurken cümle aralarında bıraktığı boşluklar, o boşluklarda saklı dalgınlıklar hayatına dâhildir; kendinden memnuniyeti ve memnuniyetsizliği hayatına dâhildir; gündelik meşguliyetleri, yenilgileri, galibiyetleri hayatına dâhildir; geç kalmışlıkları, erken varmışlıkları, bazen kendisinden bile sakladığı emelleri, arzuları, merakları hayatına dâhildir. Öfkeleri, korkuları, çaresizlikleri hayatına dâhildir. Okuduğu ya da okumaya fırsat bulamadığı kitaplar, izleyip unuttuğu ya da unutamadığı filmler, çocukluktan kalma irili ufaklı hatıralar, her şey ama her şey yazarın hayatına dâhildir.

Bizi biz yapan bu parçalar, kırdı yürürken paalarımıza yapışan inatçı pıtrıklar gibi muhayyilemize, düşüncelerimize, duygularımıza, hafızamıza ve nihayet benliğimize tutunur ve varlığını sürdürür. Değil mi ki insan yaşadıklarının toplamıdır? Ama bu parçalar genelde dağınık hâldedir. Turgut Uyar'ın dizelerinde dediği gibi: “Her şeyden biraz kalır / Kavanozda biraz kahve / Kutuda biraz ekmek / İnsanda biraz acı” İşte o

“biraz kalan” şeyler, kendi aralarında bir düzen kurma eğilimi içindedirler. Hafıza en gizemli örüntü ustasıdır. Aşklar, ön yargılar ve öyküler bu örüntülerin sonucudur. Ve açıkçası onların örüntü tercihlerine müdahale şansımız neredeyse imkânsızdır. Hayat, hangi ilmeğin hangi boşluğa tutunacağını, oradan nereye boy vereceğini bilmediğimiz kaotik bir imge sarmaşığıdır. Her insanda biricikleşen imgeler bu dokunulmaz sürecin sonunda ortaya çıkar.

Peki, Bunları Niçin Anlatıyorum?

Tarihî mekânları ellerindeki dijital kameralarla gezen Japon turist kabilelerini hatırlayalım. Neredeyse bütün seyahatleri boyunca ekrana bakan bu insanlar, mekânın gerçekliğini temaşa yerine onun daha sonra seyredecekleri dijital yorumuna yani kopyasına odaklanırlar. Hayata hikâyeye toplayıcısı dikkatiyle bakan yazar aday, hayat yerine onun ikincil yorumuna dâhil olarak aslında kalemine en büyük ihaneti eder, hayatın özünü ıskalar. Temaşa edilen, hayat değil onun yazınsal aktarımının endişesidir. Kırıp dökmeden söylemesi zor, o yüzden yekten ifade edelim: Masalardan sözler, insanlardan acılar aşırarak entelektüel bir tefeciliktir. Hayata, insanlara, arka sokaklara, çocuklara, hastane bahçelerine, metrodaki yorgun yüzlere, haberlere, gazetelere asla hikâyeye aramak için bakmak icap eder. Öykücülüğün ahlak yasasının birinci maddesi budur.

Hele ki acılara böyle bakmaktan, bu saikle yaklaşımdan Allah'a sığınırız. Yaşarken de yazarken de samimiyet esastır. İnsanları nesneleştirmek, hayatı araçsallaştırmak, ilişkileri dolgu malzemesi yapmak sanatçı hassasiyetiyle uzlaşmaz. Her insanın yaşamında öykülere yetip artacak tanışlıklar, taşkınlıklar, taşeronluklar fazlasıyla vardır ki yazının başında tam olarak bunu anlatmaya çalıştım. Öykü için telaşlanmamalı; o doğacağı zaman kendi etini, kemiğini, kanını kimseye ihtiyaç duymadan kendisi ortaya koyacaktır.

Fatma Barbarosoğlu'nun *Acı Deniz* adlı kitabında yer alan “Hikâye Avcıları” adlı öykü, hayata öykü avcısı gözüyle bakan üç kız arkadaşın birbiriyle yarışını, bu yarış esnasında hayatı nasıl araçsallaştırdığını ve son tahlilde hırsla başkalarına dikkat kesilmekten birbirlerinin gerçek hikâyelerini görememelerini ihtiva etmesi bakımından çok güzel, öğretici bir öyküdür. Birlikte kaldıkları evin kapısına “Üç Hikâye Avcısının Evi” yazan üç arkadaşın başından geçenlerin anlatıldığı öyküde, üç arkadaş arasındaki kopukluk hikâyeye avcılığı hırsı etrafında gelişen bir dizi olayla iyice görünür hâle gelir. Epey zaman sonra asıl hikâyenin herkesin kendi gerçek hayatında saklı olduğu ortaya çıkar. Bunu fark etmenin yolu ise avlanma duygusundan vazgeçmekte saklıdır. Öykü, evin kapısına “Burada Hiçbir Hikâye Avcısı Oturmuyor” yazısının asılmasıyla son bulur. Bu

tabela, yazarlığa adım attığı için farkında olmadan avcılığa meyiletme tehlikesi yaşayacak her öykücü için elzemdir.

Kahramanları Yargılama!

Öykü kişileri gerçek hayattaki insanlar gibi yargılanamazlar. Onları eylemleri veya söylemleri sebebiyle yadırgamak, tahkir etmek, söz gelimi suçlarından ötürü hesaba çekmek, aşağılamak metni yüksek sanatın dışına iter. Bu bir kurmacanın asla değer yargısı taşımayacağı anlamına gelmez. Yargılamanın da sanatkârane yöntemleri vardır. Yıkım edebiyatının öncülerinden Wolfgang Borchert, kısacık ömrüne sığdırdığı muhteşem öykülerinde İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte bütün savaşları imgeler aracılığıyla ustaca yargılamıştır. Onu, savaş suçlularının yargılandığı Nürnberg duruşmalarındaki herhangi bir savcıdan ayıran ise bir sanatçı olarak seçtiği yöntem olmuştur. Çoğu insanın görmekte zorlanacağı küçük ayrıntılar üzerinden insan durumlarına dikkat kesilen Borchert, lirik dili ve çarpıcı imgeleriyle okuru savaş olgusuna karşı doğal bir yargıda bulunmaya sürükler.

Öykü kahramanları, antikahramanları, başkişileri, figürleri muhayyilemizin bize emanetleridir. Bulunması gerektiği yerde bulunan, yapması gerekenleri yapan, konuşması gerekenleri konuşan bu imgesel varlıklar, metnin en gizli niyetinin vuku

bulması için vardılar ve kurguyu ayakta tutmalarına karşılık yazardan tek bir şey isterler: Yargılanmamak. Yazarın görevi yargıçlık değil, olanca serinkanlılığıyla insan hâllerine dikkat kesilmektir. Kahramanın içindeki çarpıklıkları keşfetmek, bir ceylanın fotoğrafını çekmeye benzer. Yaklaşırken nefesimizi tutmalı, gürültü çıkarmamalı, onu ürkütmemeliyiz.

Burada, yanlış anlaşılmanın önüne geçmek için bir şerh düşmemiz gerekiyor. Yazar, biçimsel tercihi yüzünden bir metnin başından sonuna kadar yargı dağıtabilir. Öfkeli, pesimist veya kaybetmiş bir anlatıcı, kurmacanın doğası gereği kendinden bekleneni yapacaktır. Bahse konu sakıncalı yargı, kurgunun niyetini açığa çıkaracak yargıdır. Bu niyetin ortaya çıkması kurmacayı çöktürür. Okur, özellikle modern dünyanın

inşa ettiği okur, böylesi didaktik bir müdahaleye katiyen tolerans göstermeyecektir. Okura bir mahkeme ya da vaaz kürsüsünün önünde olduğunu hissettiren metinler, öykü vasfını kaybederler.

Tam bu noktada üç öykücünün nesnel tutumunu hatırlamakta fayda var. Kafka, Rasim Özdenören ve Füzûzan. Kafka, yargısız metinlerin bilinçli, çalışarak ortaya konulduğunu; Rasim Özdenören, herhangi bir değere bağlı kalınarak da nesnel anlatımın sağlanabileceğini; Füzûzan ise bir yazarın popülist yargılardan kaçınarak nasıl fark yarattığını göstermesi bakımından önemlidir.

Kafka'yla başlayalım. Oskar Pollack'a yazdığı 27 Ocak 1904 tarihli mektubunda, "Okuduğumuz kitap, başımıza yumruk vurarak bizi kendimize

getirmiyorsa o zaman neden okuyorum onu?” diye soran kişidir Kafka. İlk bakışta bu çarpıcı betimleme, Kafka’nın ürpertici raddeye varan serinkanlı kurmacalarıyla çelişki içindeymiş gibi görünür. Acaba kahramanlarını hiç yargılamaması, en sansasyonel olayları bile sakinlikle anlatması onun mizacıyla mı ilgiliydi? Hayır, aksine özel hayatına dair bildiklerimiz Kafka’nın takıntılı, tez canlı, ön yargılı biri olduğunu gösterir. Peki, bu yargısız dili inşa etmeyi nasıl başarmıştı? Bunun cevabını şu sözlerinde apaçık görürüz: “Gorki’nin en küçük bir yargıda bile bulunmaksızın önemli bir insanın kişiliğini aktarabilmesi, heyecan verici bir şey.”¹ Kafka, edebiyatın hükümsüzlükle yol alabilen bir gemi olduğunun farkındadır. Nitekim Gorki, onu tam da bu marifetiyle etkilemişti.

Müslüman duyarlılığına sahip bir öykücü olarak Rasim Özdenören de kahramanlarını yargılamadan, yüceltmeden, alabildiğine sükûnetle anlatmayı başaran isimlerin başında gelir. Öyküyü gütme aracı olarak kullanmaması ve “sergileyciliği” esas alması bakımından Özdenören’in tavrı dikkate şayandır. Yargı bir tür siyasettir ve Özdenören, siyasetin “öyküyü berbat edeceğini” düşünür. Bununla birlikte öyküleri hep bir fikre, merkezî bir değere yaslanır. Böylece o bize hem İslami değerlere bağlı kalmanın hem de insanları yargılanmadan anlatmanın mümkün olduğunu gösterir.

Bir diğer örneğimiz Füzûzan. Füzûzan’ı pek çok çağdaşından ayıran özelliği, kadın mağduriyetlerini çokça anlatmasına karşılık, onun feminizm anlayışının popülist yaklaşımlardan uzak, cinsleri kendi kültürel kodları, gerçeklikleri içinde yorumsuz, yargısız anlatabilme başarısında saklıdır. Füzûzan el yordamıyla suçlu bulmaz, hedef göstermez,

bütün bir tarihsel, kültürel akışın faturasını öykü kişilerine kesmez. Mağduriyetleri herhangi bir cinsin veya sınıfın omzuna yığmaz. İnsanı en insan hâliyle anlatmayı amaçlar ve bunu başarır.

Kaldı ki şunu hiçbir zaman unutmamak gerekir: Kahramanı yargılamak, okurun içgörüsüne güvensizlikten kaynaklanır.

Dile Sadakatsizlik Yapma!

Dile bir mucizeye bakar gibi bakmak lazım gelir. Çünkü o gerçekten mucizevi bir nimettir. Kullanarak aşındırdığımız, körleştirdiğimiz, önemi hafıfsediğimiz mucizelerden biri. Yaşamın özünü dille kavrarız. Dille görür, dille duyar, dille anlarız. Onunla meşguliyetimiz arttıkça, sayesinde erişemeyeceğimiz hiçbir anlam adası kalmayacağına dair hercai bir duygu kaplar içimizi. Düşlerimizin ufku dilimiz kadardır. Bilinç düzeyine çıkan her düşünce ve hatta her kurmaca, sadece doğarken dilden beslenmez, sonsuza kadar dille münasebetini, alışverişini sürdürür. Yazarken Türkçeyi aramızda beliren gerilim, yazının anlamını dıştan ve içten kuşatan, ondaki hayatiyeti teminat altına alan bir doğurganlığın dışı vurumudur aynı zamanda. Her yazarın dile borcu vardır. Dile sadakatsizlik, dil tarafından hızla cezalandırılan bir sapmadır.

Ingeborg Bachman bunu şöyle ifade eder: “Kendisini yeni bir şeymiş gibi hissetsin diye dille oynayıp durursanız öcünü hemen alır ve foyanızı ortaya çıkarır. Yeni bir dilin yeni bir üslubu olmalıdır ve dil o üsluba ancak içinde yeni bir ruh barındırıyorsa sahip olabilir. Dili iyi bildiğimizi iddia ederiz hepimiz, oysa yalnızca kullanırız onu; bir yazar ise kullanamaz. Dil ürktür onu, yazar onu doğal kabul edemez, zaten ede-

biyattan önce dil vardır, hareketlidir, kullanılmak için vardır, ancak yazar yararlanamaz ondan. Dil, yazar için istediğini alabileceği bitip tükenmeyen bir malzeme deposu değildir, toplumsal bir nesne değildir, bütün insanlara ait paylaştırılmamış bir mal değildir. Yazarın dille yapmak istediği şeyler için henüz değerini ortaya koymamıştır dil; yazar, kendisine çizilmiş çerçeve içinde dilin işaretlerini saptamalı ve onları bir ritüel içinde yeniden canlandırmalı, dile, dille yaratılan sanat eseri dışında hiçbir yerde edinmeyeceği bir tavır vermelidir.”²

Öykücü, insanın ve hayatın erişilmesi güç dehlizlerine dilin ışığı sayesinde iner. Orada elde ettiklerini dille dışarı çıkarır. Onun yegâne aracı, kalkanı, silahı dildir. Sadece öykülerle değil varlıkla da bağımızı dil marifetiyle kurarız. Kur’an-ı Kerim’de, “*Ve (Allah) Âdem’e bütün isimleri öğretti...*”³ buyrulur. Bu ifade, varlığın giriş kapısı olarak dilin, isimlerin, nitelermelerin ontolojik önemine güçlü bir atıf barındırır. Bizi bir dünyanın var olduğuna dil inandırır. Gadamer, “Dil dışında dünya yoktur.” derken, dünyayı algılamamızın yegâne aracının dil olduğuna vurgu yapar. Yaşamımız başından sonuna kadar bir diyalogdur. Bu diyalogu, içinde doğduğumuz dille gerçekleştiririz. Dile sadakat; onun doğal yapısına, birikimine, kültürel kodlarına ve hayal ufkuna saygıyla mümkündür.

1 Roger Garaudy, *Kafka*, Çev. Mehmet Sert, Yirmidört Yayınevi, İstanbul: 2007, s. 73.

2 Ingeborg Bachman, *Frankfurt Dersleri*, Çev. İlknur Özdemir, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul: 2020, s. 17-18.

3 Bakara, 2/31.

1 “Ömür dediğin...” diye başlayan cümleyi nasıl tamamlarsınız?

Ömür dediğin geçip gidiyor ve nice hatıraları, anıları beraberinde yavaş yavaş siliyor. Fâni olan ömür takviminden her gün bir yaprak kopararak bir adım daha alıyoruz gerçek ve asıl yurdumuza.

2 Hayatınızda olmazsa olmaz dediğiniz üç şey...

Ailem, dostlarım, beslendiğim, okuduğum Kitap ve kütüphanemdeki kitaplarım.

3 Bir koku var sizi çocukluğunuza götüren, o koku nedir?

Gül kokusu. Çocukluğumda dost olduğum bahçıvan amcaların özenle yetiştirdikleri rengârenk güllerin kokusu.

4 Şimdiki mesleğinizi yapmasaydınız ne yapmak isterdiniz?

Hiçbir mesleği yapmak istemezdim, yazar ve ressam olmak beni derecesiz mutlu ve mutmain eyliyor.

5 O kitabın/öykünün kahramanı sizi neden çok etkiledi?

Sait Faik Abasıyanık'ın “Karanfiller ve Domates Suyu” hikâyesindeki Kör Musa karakteri uzun zaman aklımdan çıkmamıştı. Azmi, kararlılığı, çalışkanlığı beni çok etkilemişti.

6 Özlemek deyince aklınıza ilk gelen?

Saadet Asrı gibi bir altın asır yaşanmış ve Efendimiz de bu asırda yaşamış, bu dönemi özlediğimi söyleyebilirim.

7 Hayatınızda “bu benim kırılma noktam” diyebileceğiniz bir ânınız?

Üniversite 3. sınıfta, ruhsal ve düşünsel anlamda geldiğim değişim ve olgunlaşma ile radikal bir kararla örtünmem, hayatımı çok anlamlı bir şekilde değiştirdi.

8 Mevsimlerden hangisi?

Mevsimlerden ilkbaharı, aylardan da nisanı çok severim.

9 Tarihte bir olaya şahitlik etme imkânınız olsa hangi olayı seçerdiniz?

Efendimiz Mekke'yi fethettiğinde, onu karşılayanlar arasında olmayı çok isterdim.

10 Kederlendiğinizde yaptığınız şey?

Türkü dinlerim, hüzünlü melodiler dinlerim, ağlarım... Kederimi saklayamam pek. Dua ederim sonra...

11 Hayatta rafa kaldırdıklarınız?

Beni yıpratın ve artık bir anlam ifade etmeyen, karşılık bulamadığım arkadaşlıkları ve dostlukları rafa kaldırdım gibi...

12 Ruhunuzda iz bırakan biri?

Pek çok kişiler oluyor tabii ama mahrem olarak kalsa daha iyi bence...

13 En sevmediğiniz özelliğiniz?

Çabuk kanıyor olmam. İnsanlara hemen güvenmem.

14 Gözünüzü kapattığınızda duyduğunuz/duymak istediğiniz o ses?

Fahri Kâinat Efendimizin sesini duymayı isterdim, çok isterdim.

15 Geçerken gördükleriniz...

Şimdilerde pembe beyaz açan bahar çiçekleri, denizin coşkun maviliği, İstanbul'daki kadim camiler ve masmavi gökyüzünde uçan martılar.

16 Bir notunuz var mı?

“Benim bir karıncaya ulu nazarım vardır.” diyen Yunus Emre gibi geçip giderken hayata, insanlara, çiçeklere, ağaçlara, kuşlara, çocukların gözlerine ulu bir nazarla bakmak gerek diye düşünüyorum.

AYAKÜSTÜ SORULAR?

AÇIK HAVA KURBAN MEKTEBİ

HÜSEYİN AKIN

Çelimsiz bir kıvırcık kuzuyu kucaklayıp evin arka bahçesine kadar götürdü. Yeni boy veren vişne ağacına bağladı. Bir tabağın içerisine boşalttığı yemi hayvanın önüne koydu. Hayvan önce burnu ile kokladı, geri çekildi, sonra yeniden boynunu tabaktaki yeme uzatarak yemeye başladı. Aç olmasına açtı ama kurban edileceğini anlamış gibi iştahı falan kalmamıştı. Dişleri arasında yavaştan parçalamaya çalıştığı yemi, sanki kendisini kurban pazarından satın alıp gelen sahibinin hatırı için yemeye çalışıyordu. Kurbanı sahiplenilen bir kişiydi ama kesmek için dört kişi hazırda bekliyordu. Eminim hayvancağızın dili olsa “Hepiniz zahmet etmeyin biriniz yetersiniz, hem ben huysuzluk edip sizi yormam!” derdi. İçlerinden biri ağaca asalım öyle diklemesine keselim diye akıl vermeye çalıştı. Fakat onu dinleyen olmadı.

Hikmet Usta her sene kıvırcık kuzusu keserdi. Yine aynısını yapmayı düşündü. Büyükçe bir muşambayı hayvanın kesileceği yere serdiler. Bıçaklar bilendi. Enver bir koşu eve kadar gidip nefes nefese elindeki tülbentle gelmişti. “Buyur Usta!” diyerek tülbenti Hikmet Usta’ya uzattı. O da hayvanın arkasından dolanarak gözlerini tülbentle sıkıca bağladı. Çevrede kurban edilecek başka bir hayvan yoktu aslında. Öyle kan görüp ürkeceği bir manzara falan da yoktu. Hikmet Usta yanındakilere bilenmiş bıçakları işaret edip “Günahtır, hayvan korkmasın.” diye göz önünden kaldırılmaları-

nı istedi. Uzaklardan uzun uzun büyükbaş kurbanlık hayvan sesleri geliyordu. Bu bir nevi “Kesme vakti başlamıştır.” duyurusu gibiydi. Dört adamın her biri hayvanın bir bacağından sıkıca tuttular. Hikmet Usta bıçağı çelimsiz kuzunun boğazına doğru dokundurup geriye çekti. Hayvanda ne bir ses vardı ne de bir hareket. Sadece tülbentin aralığından sızan gözyaşı, burun hizasında donup sanki öylece kalmıştı.

“Bacağını sıkı tut hayvanın Bahtiyar!” diye uyardı kayınbiraderini Hikmet Usta.

“Bunun canı ne ki!” diye karşılık verdi Bahtiyar. “Emin olun hiç tutmasak bile kaçmaya çalışmaz.”

“Boş boş konuşma mübarek günde, kurban edilirken hayvanın her bir organından sıkıca yapışmak gerek, der büyüklerimiz.” diye çokbilmiş edasıyla konuştu Hikmet Usta.

Bezle bıçağı bir güzel sildi. Üç kez tekber getirip bıçağı kuzunun boynuna doğru yaklaştırmıştı ki bahçe çitinin dışından kasketli bir adam selam vererek ortama katıldı.

“Kurbanınız mübarek olsun dostlar! Görüyorum ki boğanızı keseceksiniz ama uygun bıçağınız yok!”

Hikmet Usta adamın latife yaptığını sanarak karşılık verdi:

“Öyledir Ağa, boğayı elimizden kaçırdık tam o anda Cenabıhak

yukarıdan bu bıçakla şu kuzuyu gönderdi!”

“Kuzu hani, bıçak nerede? Benim gördüğüm sadece iri kıyım dört adam!”

Aslında adam her şeyin farkındaydı. Belli ki çelimsiz bir kuzunun üzerine çullanarak kesmeye kalkan bu dört iri adama İbrahim Peygamber’in Rabbinden aldığı ders gibi bir ders vermek istiyordu. Bahçe kapısına doğru bir iki adım yaklaştı. Elinde, ilk bakışta bahçenin yeşilliğinden fark edilmeyen bir ip ve ipin peşinden çallılara sürüne sürüne ardı sıra gelen kınalı bir koç vardı. Adam, elindeki bıçağı kuzunun boynuna hazırlamak için sürekli ıslak bir bezle silmeye çalışan kasap Hikmet Usta’ya seslendi:

“Hemşehrim, seninle hayırlı bir pazarlık yapalım, bana o çelimsiz kıvırcık kuzuyu ver, ben de sana bu gürbüz Karaman koyununu vereyim. Hem hiç olmazsa kurbanı daha bir yakışır, etli butludur. Bırakalım kıvırcık kuzu bir dahaki kurbanı kadar şu meralarda gezinip biraz daha büyüüp beslensin. Hem istersen koyunu vermekle kalmam üstüne para da veririm!”

Kurban kesmeye yardım eden dört adamın ikisi şaşkınlıktan hayvanın bacaklarını bırakıvermişlerdi. Hikmet Usta alnının terini gömleğinin yeniyle sildi. Camış kesmiş gibi terlemesinin sebebi beden yorgunluğu değildi elbette. Uyum gibi büyük

**Boynuzsuz koyun
boynuzlu koyundan
hakkını alır da kendini
kurban etmek adına
işkence eder gibi
kesen kişiden hiç
hakkını almaz mı?**

bir teslimiyetle başına gelecek şeye boyun eğen bu çelimsiz kuzunun boğazına bıçağı vurmaya ii bir türlü el vermiyordu. Tek başına bile kesebileceği hayvanı dört kişiyle kesmeye kalkması da bundandı. Akli sıra ruh ve vicdan yorgunluğunu dörde bölmek istiyordu.

Bir önünde gözleri bağlı çelimsiz kuzuya bir de adamın elindeki Karaman koyununa baktı. Koyun hem iştahlı hem de görüldüğü kadarıyla semizdi. Hiç olmazsa gönül rahatlığı ile kurban ederim diye düşündü.

Bahçe kapısı önünde koyunun ipini uçurtma ipi tutuyormuş gibi nazikçe tutan adama dönerek:

“Tamam ahbap! Madem samimisin bu pazarlığında, yleyse caymak yok! Ver koyunu al kuzuyu! ste para mara da istemem!”

Kasketli adam buna çok sevindi. Koyunu kucağına alıp Hikmet Usta’nın vişne ağacına bağladı. Dört adam kuzunun ayaklarını serbest bıraktılar, gözündeki tülbenti çözdüler. Buna rağmen serbest kalma sevinci yaşamıyordu hayvancağız. Yatırıldığı yerde istifini bile bozmadan öylece duruyordu. Âdeta “Benim için fark etmez. İsterseniz kesin yani!” der gibi bir hâli vardı. Hikmet Usta kıvırcık çelimsiz kuzuyu yerden kucaklayıp kasketli adamın kucağına bıraktı. O andan itibaren kuzunun havası değişmiş gibiydi. İlk kez neşe tomurcukları sağan bir sesle: “Meeeeeeeee!” diye bağırdı. Belki de bu meleyişi bir teşekkür konuşmasıydı. Hayvancağız, kucağında dal gibi yaprak gibi hafif gelmişti adama. “Senin bu çelimsiz vcunda nerede et bulup da nereni

kesecekler?” diye dil dke dke kedi duruşlu kuzuyu sevip kafasını öptü. Hayvan şimdi bahçenin otları içinde yeniden hayata dönmüş gibi bütün sevecenliğiyle dolaşıyordu.

Hikmet Usta’nın kafası karışmıştı. Bu adam ne diye elindeki körpe koyunu bu çelimsiz kuzuyla değiştirmeye can attı acaba? Kim krlıydı? Kuzu karşılığı koyununu veren adam krlı olamazdı herhlde. Ortada bir gönüllü aldanış var da kendisi bundan habersiz miydi?

Kasketli adam Hikmet Usta’nın şaşkınlığını fark etmiş, onu, kafasını karıştıran bu ukdeden kurtarmak ister gibiydi. Bu şaşkınlıkla Karaman koyununu keserken eli titreyip yanlış yerlere kayabilir hayvana yoktan yere acı ektirebilirdi. elimsiz kıvırcık kuzusunun kendisi gibi incecik ipini zerdali ağacına bağlayıp kurban kesilen mahale gitti. Selam verdi, selamı dört adam tarafından tekbir getirir edasıyla alındı. Yine dört adam koyunun başındaydı, her biri hayvanın bir ayağını tutmuş bekliyordu. Kasketli adam el kadar hayvanın başında izbandut gibi dört adamı yeniden görünce takılmadan edemedi: “Dört ortak mısınız?”

Hikmet Usta:

“Yok yahu, olur mu dört ortak? Hani hayvan gşsz, hiç olmazsa biz gşl grnelim.”

Kasketli adam gülmekle hüzünlenmek arası bir tonla:

“O nasıl şey Hikmet Usta, gş kalabalıkta mıdır yoksa ihlas ve samimiyette mi?”

“Ağa’m, hayvan ürkmesin isteriz. Yalnız olmadığını fark etsin isteriz.”

Kasketli adam, dört adamdan ikisinden hayvanın ayaklarını bırakmasını rica etti. Aceleleri olmadığını, günün uzun olduğunu, hayvanın biraz rahatlamasını, bol bol yem yemesini, sevgi görmesini söyledi. Geri kalan iki kişi de hayvanın diğer iki ayağını bıraktı. Hayvanın ipini bir kütüğe bağlayıp bulundukları yerde çimlere çömeldiler. Kasketli adam da çömeldi. Elinde söğüt dalından kabuğu soyulmuş bir çubuk vardı. “Sevgili dostlar!” diye söze başladı. Evin dam ardından keskin bir horoz sesi iki kez sözünü böldü. Elinde tuttuğu çubukla yerde çizgiler ve şekiller çiziyor, anlattıklarını bu çizgi ve şekillerle daha bir anlaşılır kılmaya çalışıyordu:

“Dostlarım, sizden istirham etsem bana ağam demesiniz! Ben ağanız değil, kardeşinizim. İçinizden biriyim yani. Dili döndüğünce hakka çağıran, kötülük ve yanlışlıklardan sakındırmaya çalışan bir âdemoğlu. Çok yol yürüdüğüm için ‘Yol Oğlu Hâdi’ derler bana. Çok yaş yaşamak da çok yol yürümektir bilirsiniz. 75 yaşındayım. Şu yaşa geldim, yaklaşmak isterken uzaklaşan çok insan gördüm. Emanetimiz olan hayvanı kurban ederek Allah’a yaklaşmayı isterken onları et, kemik ve deriden ibaret sanıp kaba ve yanlış muameleyle büsbütün O’ndan uzaklaşan nice ehl-i din vardır.”

Gömleğinin yenini yukarıya kaldırmış, pazılarını fazlasıyla görünür kılmış kara yağız adam söze girdi: “Yani et yemeyecek miyiz?”

“Yiyeceğiz elbette dostum. Ama kurbanın et ya da et yeme bayramı olmadığını bilip öyle yiyeceğiz!” diye cevap verdi az önce asıl isminin Yol Oğlu Hâdi olduğunu söyleyen kasketli adam. Sözlerine kaldığı yerden devam etti:

“Ne diyorduk?... Dört kişi bir koyunun üzerine yüklenip nefes aldirmaksızın hayvancağızı kesmeye kalkmanız hem görüntü hem de cana hürmet noktasında yaratıcımızın razı olacağı bir tutum olmasa gerek. Efendimizin şu sözleri hiç aklımızdan çıkmamalı: *‘Allah her şeyi en güzel şekilde yapmayı emretmiştir. Öldürdüğünüzde bile en güzel tarzda öldürünüz! Kestiğiniz zaman da kesmeyi en iyi şekilde yapınız! Her biriniz bıçağını bilesin ve hayvanını rahatlat-sın!’* (Müslim, Sayd, 57)”

Yol Oğlu Hâdi ipi kütüğe bağlı koyunun yanına gitti. Boynunun altından itibaren kucaklar gibi hayvanı sevip okşadı. Başını göğsüne yasladı. Hayvanın melül gözlerini öptü. Uzun bir yolculuğa uğurluyormuş gibi sevgi azığını yanına ilıstiriverdi. Sonra durdu ve ileride zerdali dalına bağlı kıvırcık kuzusunu işaret ederek:

“Şayet bu güçsüz ve çelimsiz kuzuyu kesseydiniz, kurbanınız sizi yaptığınız ibadetin ruhundan ve hikmetinden uzaklaştıracaktı. Sizi o hâlde görünce aralarındaki fiyat farkına aldırış etmeden elimdeki koyunla o kuzuyu değiştirmeyi bir çare gördüm. Bilirsiniz, hayvanların da üzerimizde hakları vardır! Boynuzsuz koyun boynuzlu koyundan hakkını alır da kendini kurban etmek adına işkence eder gibi kesen

kişiden hiç hakkını almaz mı? Şimdi size verdiğim koyunun karşılığı olan kuzu bir iki bahar daha görecektir. Kırlarda sekerek yaşama sevincini tazeleyecek. Sonra da bir bayram sabahı düğününü yapacağız! Belki kıvırcık kuzumun düğününe sizleri de çağırırım.”

Yerde hilal şeklinde oturan adamların hepsi bir ağızdan:

“Geliriz Ağa’m!” diye cevap verdi.

Yol Oğlu Hâdi tebessüm ederek bir kez daha aynı tatlılıkla tekrarladı:

“Ben ağa değilim, demiştin kardeşler! Siz de marabalar değilsiniz! Böyle söylemeyin kurbanınız olayım. Kurban mektebi bize bunu da öğretir, nasibinize düşeni almayı unutmayın ha!”

ZARİF, TUHAF, GÜZEL, SAVANLARIN SESSİZ DEVi; ZÜRAFA

GÜVEN ADIGÜZEL

Dinle: uzarlarda, ad Gölü'nde
Enfes bir zürafa dolaşıyor.
Ona zarif uyum ve mutluluk verilir
Ve derisi sihirli bir desenle süslenmiş
Sadece ayın eşit olmaya cesaret edebildiği
Geniş göllerin nemi üzerinde ezilip sallanıyor.
Uzakta bir geminin renkli yelkenleri gibi,
Ve koşusu, neşeli bir kuş uçuşu gibi pürüzsüz...

Nikolay Gumilyov

Ahmet Telli'nin Cemal Süreya'yı huzursuz bir zürafaya benzettiği şiiri hep aklımda; "Belki bundandı Cemal Süreya'nın Kızılay'da / Huzursuz bir zürafa gibi dolaşması." Herkesin fark ettiği, saklanamayan bir hâl. Öyle huzursuz bir yükseklik, Süreya'ya yakışan. Ama Süreya da bilirdi mutlaka; kocaman kalpleri vardır bu zürafaların. Kocaman bir kalp, yorucudur. Zürafalar mecburdur bu kocamanlığa, böyle bir kalple yaşamaya yani. Kalpleri ile beyinleri arasındaki mesafeyi ancak bu şekilde, çok yorularak aşabilirler. Kalpleri kan pompalamaktan yorgun düşmeye meyyal, vücutlarında dolaşan kanın yolu her daim uzundur. O uzun yolda, boyunlarında ikamet eden ses telleri hiç gelişmemiştir. Sesleri çıkmaz, kuyruklarıyla anlatırlar. Hep yorgun bir kalple, dilsiz yaşarlar. Zürafanın sesi, kalbin dilidir. O hâlde zürafa için dört tarif şimdi; *görmekli, zarif, tuhaf ve güzel*. Doğanın garip görünüşlü bu sessiz devinin varlığı bundan daha iyi hülasa edilemezdi galiba.

Hızır İlyas Ağa'nın 1859'da yayımlanan *Letaif-i Enderun* adlı kitabında, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Sultan II. Mahmut'a hediye olarak gönderdiği, ancak İstanbul'da kırk günden fazla yaşayamayan zürafaya halk tarafından gösterilen teveccühle ilgili kullanılan sözler şöyledir: "Memâlık-i Mahrûsada

şimdilere dek görülmedik bir hayvan-ı adîmül-emsâl olduğundan herkes görmeğe isti'câl ve belki bu gibi hayvânın seyri vâcibü's-seyirdir dinerek..." Başı öküz, boynu deveye, gövdesi kaplana benzer, diyor Hızır İlyas Ağa. Fena bir benzetme sayılmaz aslında. Tüm dünyayı zürafayla tanıştırmaya yeminli gibi davranan Kavalalı, Osmanlı diyarından iki yıl sonra bu kez Fransa'ya bir zürafa göndermeye niyetlenir. Danışmanı Drovetti'nin tavsiyesine uyarak, o yıl Fransa tahtına çıkan X. Charles ile yakınlaşmasına vesile olması amacıyla krala bir zürafa hediye etmeye karar verir Paşa. İskenderiye'den Marsilya'ya gemiyle getirildikten sonra, buradan Paris'e bin kilometrelik bir yürüyüşle ulaştırılan hediye zürafa, egzotik hayvanlara merak salan kitleleri peşinden sürükleyerek büyük bir ilgi çeker Fransa'da. Geçit töreniyle dolaştırılan bu yarı mitolojik görünüşlü tuhaf dev görmek için Fransız köylerinden akın akın gelenler, girofomania (zürafaperstlik) teriminin ortaya çıkmasını sağlayacak kadar iştihamlı bir izdiham oluştururlar sokaklarda.

II. Mahmut'a hediye olarak gönderilen zürafaya tekrar dönersek, Çinili Köşk Meydanı'nda Sultan'ın huzurunda takdiminin yapıldığı o meşhur törende, Habeş Ahmet Ağa bu dev hayvandan ödünün koptuğunu bildiği Küpeli Abdi Bey'e latife

etmek niyetiyle peşrevine şöyle başlar: "Zürafa müteyemmen ve mübarek bir hayvan olup onu eliyle tutarak bir kere gezdiren Müslüman yeryüzünde hiçbir zarar ve ziyan görmez. Haydi, Müslüman olan gelsin, zürafayı şöyle bir gezdirelim. Kim bu hayvanı gezdirirse cennete gidecektir." Zürafanın sırtında cennete gitme şansı, Hünkâr'ın onay emriyle Küpeli Abdi Bey'in olur. Padişah'a yakarmaları hiçe sayılarak eller üstünde zorla *mübarek hayvan'a* bindirilen Abdi Bey, ürküttüğü zürafanın sırtında dört nala İshakiye Köşkü'ne doğru ilerlerken tüm kaideleri unutarak can havliyle II. Mahmut'a şöyle seslenecektir: "Ahiret hakkını helal eyle efendimiz. İlk menzilimiz ecel beşiğidir. İşte bindim gidiyorum. Elveda."

Eril Kozmik Kıyamet Canavarı

Zürafa kelimesi Arapça "zerafa" (zarif, alımlı) sözcüğünden türeyerek her dile ulaşmıştır; giraffe, girafe, giraffa... Cüssesiyle görmekli, endamıyla zarif, dış görünüşüyle tuhaf, masumiyetiyle güzel. Soyu tükenmemiş canlılar arasında karada yaşayan, en uzun ve geviş getirenler arasında en büyüğü odur. Zürafa, kadimden bugüne, tarih boyunca birçok kültürde güçlü bir imge olduğu gibi, ilgi çekici, ikonik bir figür aynı zamanda. Kalbi ve ses telleri buna dâhil. Yorgun ve dilsiz.

Salvador Dalı'nın birçok resminde kullandığı, sivil masumiyet, yaklaşan savaş, tabiatın intikamı gibi sembolizasyonlarla ilişkilendirilen *tutuşan zürafa* imgesinin, genel kompozisyon içinde gösterişli bir travma yarattığı söylenebilir. Sırtındaki alevlerle olduğu yerde telaşsızca duran zürafa figürünü Dali, "eril kozmik kıyamet canavarı" olarak tanımlamıştır. Sivil bir tutkuyu, kışkırtılan bir masumiyeti, yıkıcı bir aşkı, tutsak edilmiş bir arzuyu ya da halkın sonsuz karamsarlığını, zürafanın tutuşan sırtına yüklemiştir belki de Dali.

İncecik bacaklar üzerinde yükselen heybetli bir gövde, sanki iki tonluk bir at ya da leopar desenli bir deve, masum yüzünü zarafetle tamamlayan ok kirpikli ceylan gözleri hep uykusuz, kafasının üstünde tüylü deriden iki minik boynuz. Adı zariften gelse de nihayetinde savaşçı bir ruha sahip. Salına salına yürümeyi bildiği gibi ölümüne dövüşmeyi de bilir. Öldürücü çiftesi, kırbaç gibi kullandığı boynu ve tehlikelere karşı *doğal uyarı kulesi* işlevi gören boyuyla Afrika savanlarında uykusuz bir dilsiz olarak yaşamaya çalışan bir garip otçul; zürafa. Boynuzlarıyla doğan tek canlı, akasya ağaçlarını cenneti bilen, bedeni kuşların oteli, kocaman kalbiyle yorgun, Dalı'nın tutkusu ve Pompei halkının son akşam yemeği.

Rani Massalha'nın yönettiği 2013 yapımı *Zürafa* (Girafada) filminde, Batı Şeria'dan Tel Aviv'e doğru savaş

yıkıntıları arasında ağır adımlarla ilerleyen dişi zürafa Rita'nın bu yürüyüşü, bütün zarafeti ve tuhaflığıyla ezberlenen ritmin rutinini bozan gerçek bir eylemdi. Seyre değer bir yürüyüş doğrusu. Mekânın içinde gerçek bir uyumsuzdu Rita. Anlamın kendisi, bütün canlıları yıkıma uğratmayı başaran İsrail'in dehşeti karşısında fel olmuştu. Doğrusu şu ki Massalha'nın yıkıntılar arasında yürüteceği başka hiçbir hayvan izleyicide zürafa etkisi uyandıramazdı. İki tuhaflığın bir araya gelmesi gerekiyordu nihayetinde. Evet, *kendi gerçekliğinde anlamsız gibi görünen* iki imgenin birbirine çarparak durması.

Bir zürafanın sesi lazım hepimize, sessizce ama en güçlü hâlde; kalbin diliyle.

Samed Behrengi*

Farsçadan Çeviren: **Amine Özbek**

KAR TANESİNİN HİKÂYESİ

Karlı bir kış günü pencere kenarından dışarıyı seyrediyordum. Kar taneleri dans eder gibi yağıyordu ve her şeyin üstüne konuyordu. Ağaçların, duvarın, çamaşır ipinin ve kırılmış ibriğin... Büyük bir kar tanesi de pencereye doğru yaklaştı. Elimi pencereden dışarı uzattım. Kar tanesi yavaşça avucuma kondu. Ne kadar beyaz ve temizdi. Kendi kendime, keşke bu kar tanesinin dili olsa da bana hikâyesini anlatsa, diye mırıldandım. O sırada kar tanesi ses verdi:

"Ben, birkaç ay önce bir su damlasıyım. Milyonlarca damlayla birlikte süzülür ve gün geçirirdim. Bir yaz günü deniz yüzeyinde geziniyordum. Güneşin sıcaklığıyla ısındım ve buhar oldum. Benimle birlikte binlerce su damlası da buhar oldu. Yukarı doğru çıkarken rüzgâr peşimize düştü ve bizi sağa sola çevirdi. Bir süre sonra o kadar yükseldik ki artık insanları göremiyorduk. Her yönden buhar parçaları gelip bize yapışıyordu. Bazen de biz daha büyük buhar parçalarına yapışıyorduk. Böylece birbirimize karışıyorduk. Ne olursa olsun yolculuğumuza devam ettik. Yolculuk boyunca bazen Güneş'in önünü kapattık bazen Ay'ın ve yıldızların... Bu şekilde geceyi daha da karanlık hâlâ getiriyorduk.

Gökyüzünde kaç ay gezinmiştik bilmiyorum. Çok yükselmiştik. Hava soğumuştur. Topluca hareket ettiğimiz için o kadar çok sıkışmıştık ki el ve ayaklarımızı kıpırdatamıyorduk. Etrafımızı göremiyorduk, nereye gittiğimizi bilmiyorduk. Yüzlerce kilometre uzunluğunda çok geniş bir alanımız vardı. Yağmur olup yeryüzüne dönmek istiyorduk. Yeryüzüne dönme fikri bile mutlu olmama yetiyordu. Biraz zaman geçti. Artık yarı su, yarı buhar hâlindeydik, yağmur oluyorduk. Ama aniden bir şey oldu. Hava o kadar soğudu ki hepimiz titredik. Etrafıma baktım. Birine ne oldu diye sordum. ‘Şimdi yeryüzüne ineceğiz orada kış var, biz varız.’ dedi. ‘Belki başka yerlerde hava sıcaktır. Bu ani sıcaklık artık yağmur olmamıza izin vermiyor. Bak ben kar oluyorum, sen de...’

Arkadaşım sözlerine devam edemedi. Kar tanesi oldu ve aşağı doğru yola koyuldu. Onun ardından ben ve diğer binlercesi de art arda kar tanesi olduk ve yeryüzüne yağdık. Kar tanesi olunca tüy gibi uçmaya başladım.. Soğuğu da hissetmiyordum, soğukluk bedenimin bir parçası olmuştu. Aşağı iniyorduk. Yeryüzüne yaklaşıncı, baktım Tebriz şehrine iniyorum. (...) Rüzgâr beni aldı ve buraya getirdi. Gördüm ki sen elini uzatmış beni bekliyorsun seni çok sevdim ve....”

Burada kar tanesinin sesi kesildi. Baktım ki avcumda eriyip su oluyordu.

B a ş k a
S e s l e r

*Samed Behrengi, 1939 yılında Tebriz’de doğmuştur. İran asıllı bir yazardır. Eserleri pek çok dile çevrilmiştir.

"VE İNSAN, TEK VE AYNI ROLÜ."

SÜMEYYE ÖZGEN

Serçenin ölmesinde bile bir bildiği vardır kaderin. Şimdi olacak bir şey yarına kalmaz, yarına kalacaksa bugün olmaz. Bütün mesele hazır olmakta. Madem hiçbir insan bırakıp gideceği şeyin gerçekten sahibi olmamış; erken bırakmış ne çıkar.

William Shakespeare

Okyanusun kıyısında duran bir akvaryum hayal ediyorum. Ve akvaryumun içinde, aynı yerde sayısız süzülüp duran bir balık. Bütün tehlikelerden uzakta, camın arkasından okyanusu izleyen ve hayatın yalnızca kendi akvaryumunun içinde olduğunu zanneden bir balık. Balığı sarmalayan şeffaf fanus parçalanıyor sonra ve balık ilk kez tattığı böylesine yakıcı bir oksijenle okyanusun içindeki sonsuz ve tehlikeli hayata çaresiz, bir o kadar da şaşkın karışıyor. Ve işte trajedi... Peki, nedir trajedi? Balığın, bir avuç suda yaşadığı akvaryumdan uçsuz bucaksız okyanusa karışması onun trajedisi mi yoksa kurtuluşu mu? Buna sonra geleceğiz. Ben size şimdi edebiyatın en büyük ozanlarından olan Goethe'nin "babamız" dediği bir ozandan, trajedinin asırlarca sönmeyecek ateşini harlayan o dehadan bahsedeceğim; William Shakespeare'den.

Doğum tarihi net olarak bilinmese de Stratford kasabasında, aralıklı zamanlarda ülkeyi kasıp kavuran veba salgınları sırasında doğan ve çocukluğu bu korku atmosferi içinde geçen Shakespeare, iyi tarafından bakılacak olursa, çocukluk ve ilk gençlik dönemlerinde bağları, bahçeleri, kırları ve tarlalarıyla doğadaki canlanışa, ölüme ve afetlere bu kasabada yakından şahit olur. Yazdıklarından anlaşıldığı üzere, doğadaki değişimin ve yaşamın iştahlı bir gözlemcisidir ve doğadaki bu dramatik etki hayatı

boyunca ruhunda sürer. Çünkü son derece duyarlı bir ruhu ve en önemlisi onu otuz, otuz beş yaşlarında Londra'nın en ünlü oyun yazarı yapacak müthiş bir muhayyilesi vardır.

Kasabaya gelen gezici kumpanyaların han avlularında ve pazar alanlarında sergiledikleri oyunlar sayesinde çocukluğunda tanışır tiyatroyla Shakespeare. Londra'ya gittikten sonra soylu tiyatro izleyicilerinin atlarına bakarak geçimini sürdürür; bir süre sonra, adım adım yaklaştığı tiyatro sahnesinde rol almaya başlar, haftada beş altı gün sahneye çıkan başarılı bir aktör hâline gelir ve bu süreçte kendi oyunlarını da yazmaya başlar. İlk oyunlarını komedi türünde yazan Shakespeare, salgından ötürü tiyatroların kapandığı, herkesin köşesine çekildiği bir dönemden sonra birdenbire komediden trajediye geçer. Basit aşk ve neşe şiirleri olan komediden, derin bir mutsuzluğu anlatan trajediye... Yani ruhsal bir uçtan başka bir ruhsal uca. Peki onu uçlar arasında gezdiren o manevi dönüşüm, çaresizliğe sürükleyen o güçlü sarsıntı, yani trajedi neydi? Kasabanın sakinliğinden sonra kozmopolit Londra'da şahit olduğu kavgalar, yankesici çeteleri, kargaşa mı? Sık sık tekrarlayarak hayatı durduran, binlerce ölüme yol açan veba salgınları mı? Yoksa varisi ve tek oğlu olan Hamnet'in çocuk yaşta ölmesi mi? Oyunları yaşamının önüne geçmiş bu ozanın hayatında kırılmaya sebep olan o trajedi tek bir

olay mıydı tam olarak asla bilinemese de trajedisini tetikleyen en önemli şeyin, hayatındaki bütünsel örüntüye oğlu Hamnet'in ölümünün de eklenmesi olduğu söylenebilir. Çünkü etkisinden hiç kurtulamadığı bu kaybın trajedisi onu hem sanatçı hem de düşünür olarak derinleştirir. Keder ve ıstırapla ilgili görüşü derinleşir, karmaşık boyutlar kazanır; kendini çaresiz acılar çeken insanlarla özdeşleştirmeyi öğrenir; kederi, içe dönüklüğünü arttırır, bu kayıp İngiliz tiyatrosunun duygu yükü açısından en karmaşık en etkili oyunlarını yazma öncesinde güç toplamasına yardımcı olur.¹ Ve Shakespeare ne kendinden önce ne de kendinden sonra aşılabilmiş trajedilerinden ilki olan *Hamlet* ile sanat hayatının ikinci dönemine başlar.

Hamlet, eleştirmenlerin tabiriyle "modern çağın ilk felsefi dramı". Kardeşini zehirleyerek yerine geçip kral olan, sonra da kraliçeyle evlenen amcasından intikam alan bir prensin hikâyesi. Babasının bir hayalet olarak gelip ona olanları anlatması ve intikamını almasını istemesi, hiçbir şeyden habersiz yaşayan Hamlet'in ilk büyük trajedisi, onu gerçek hayattan ayıran akvaryumunun ilk kez ama sonsuza değin parçalanmasıdır. Trajedi öncesi akıllı, eğitilmiş biri olan Hamlet, akvaryumundan dışarıdaki yaşamı izleyip çıkarımlar yaparken, aslında ne insanları ne de yaşamı bilir. Bir avuç suda, tehlikelerden uzakta yaşarken

gerçek bir acısı olmamıştır. Kitaplardan öğrendiği ve insanlara bu konuda entelektüel vaazlar verebileceğini zannettiği merhamet, kötülük, suç, yalan acı gibi şeyler yalnızca içi boş kelimedir onun için. Çünkü onun bir bilim adamı gibi yaşadığı akvaryumunda, "...suç var ama suçlu yoktur, kötülük vardır ama kötü insan yoktur. (...) Burada yalanların ifşa edilmesi, rezilliğin, ayıbın şiir ve nesirle yerden yere vurulması, yüce ruha haz verir. Hamletler, yaşlı bir dadı ya da kör bir şarkıcının masallarından öğrendikleri korkunç çöller ve uçsuz bucaksız denizlerle kaplı, yeşilliklerle çevrili, serin vahalarda yaşayıp düşünürler. Ne var ki insan, yaşamı görebilmek için bu vahadan çıkmak zorundadır." Hamlet akvaryumundan çıkmak istemez, oysa vakit gelmiş, yazgısı gerçek hayata çağırmıştır onu. Ve ilk büyük trajedisini yaşar, akvaryum parçalanır, Hamlet okyanusun sularına ciğerleri patlayacakmış gibi dehşetle karışır. İlk kez acının sarsıcı etkisini duyumsar ruhunda, gerçekliğin darbesiyle kumdan kaleleri yıkılır ve "Çığırından çıkmış bir zaman bu. Ey kör talihim benim! Bana düşmez olaydı dünyayı düzeltmek." diye haykırır. Hamlet'i ve onun trajedisini asırlardır önemli kılan şey işte budur: İnsan kendisini çağıran yazgısından kaçır, acılarla yüzleşerek mücadele etmek yerine küçük bir akvaryumun içinde mutluluk oyunları oynar. Zayıf insanlar daima ondan kaçacak onu unutmak için basit neşelerin arkasına gizlenecektir. Güçlü insanlar ise uçuruma bakar gibi cesurca onun yüzüne bakacak, ruhundan geçen korkunç kasırgayla güçlenecek ve işte o zaman yaşamın anlamını çözecektir. Çünkü acı yaşamın dışında değil yaşamın içinde, yaşam içindir.

Bizzat kendisi trajedinin dehşetini yaşayan Shakespeare için insan ruhunun derinliklerinde gerçekleşen trajedinin görevi, tıpkı *Hamlet*'te olduğu gibi, insanı akvaryumundan çıkarmak, onu güçlü bir sarsıntıyla uyandırmaktır. Onu çağlar boyunca aşılamaz kılan şey, insan trajedilerinin derinlerindeki manevi gelişimi görmesi ve anlamlandırabilmesidir. Bu yüzden kahramanlarının ayıplarını gizlemez. Onun için önemli olan, sıradan insanların yaptığı gibi kolayca suçlamak değil, suçluyu anlamaya çalışmaktır. Kafasının içindeki tiyatro sahnesinde rol alan soytarılara, krallara, masumlara, suçlulara ve hatta katillere karşı tarafsız bir gözlemci, yargılamayan bir oyun yazarıdır o. Hamlet'i de yargılamaz, çünkü trajediden sonra Hamlet'in ruhunda yeni bir insanın doğacağını bilir.

Shakespeare için dünya, zayıf insanoglunun zorla içine bırakıldığı tehlikeli bir okyanus değil, insan ruhundaki omurganın şekillendiği meydandır. Zayıflığımızı rağmen yazgımızın çağrısına kulak verdiği-

mizde, trajediyle yüzleşip arkasındaki anlamı görmeye çalıştığımızda yaşamı anlamaya ve dünyayı işkence dolu bir hapisane değil de ruhsal olarak olgunlaştığımız bir okul olarak görmeye başlarız. Serçenin ölmesinde bile bir bildiği vardır kaderin, öyleyse, ister istemez olacak bir şeyi neden yadırgayıp boşuna hayıflanmalı? Yaşam daima her şeye hazır olmaktır ve kimseye ikinci bir şans tanınmamıştır. Bir sanata benzeteceksek eğer hayat, henüz sahneden inmeden boşluktaki izlerin silinmeye başladığı, herkesin rolünü sadece bir kere oynadığı ve daima yeni oyuncuların sahneye çıktığı bir tiyatro sahnesine benzer.

- 1 Park Honan, *Shakespeare: Bir Yaşam*, Çev. Bülent Bozkurt, Yapı Kredi Yay., İstanbul: 2018, s. 333-334.
- 2 Lev Şestov, *Shakespeare ve Eleştirmeni* Brandes, Çev. Nazan Coşkun, Hece Yay., Ankara: 2021, s. 52.
- 3 William Shakespeare, *Hamlet*, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul: 2019, s. 37.

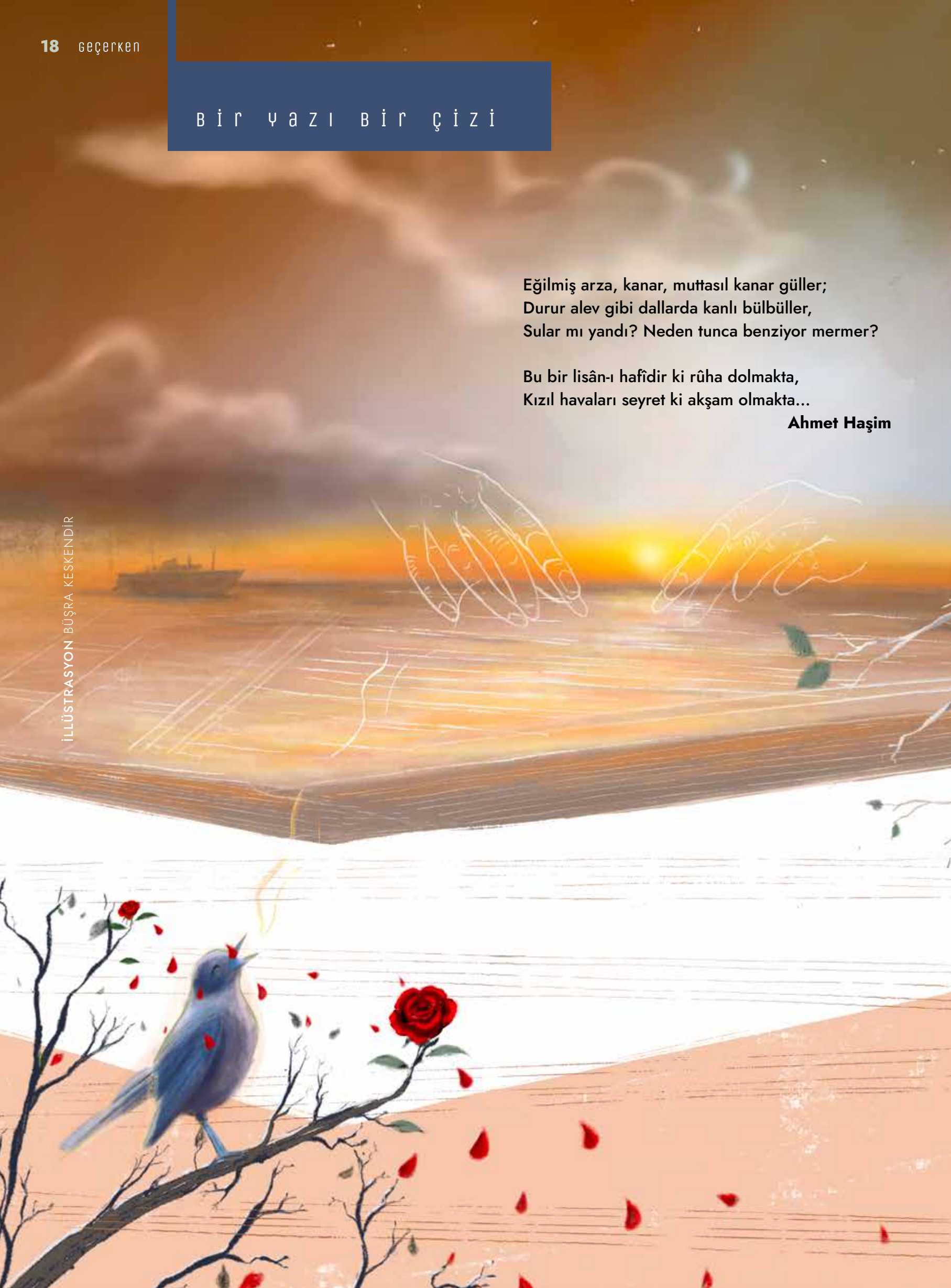
BİR YAZI BİR İZİ

Eğilmiş arza, kanar, muttasıl kanar güller;
Durur alev gibi dallarda kanlı bülbüller,
Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

Bu bir lisân-ı hafîdir ki rûha dolmakta,
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta...

Ahmet Haşim

İLLÜSTRASYON BÜŞRA KESKENDİR

@ selahattinyusuf selyusuf

“Kelimeleri, taşıdıkları gerçeklik yüküyle birlikte ele almalıyız. Çünkü kelimelerin bir hayatı, geçmişi, hafızası ve hatta hatıratı vardır.”

SELAHATTİN YUSUF

İnsan güçlü görünmek ister. Başını kaldırır, dik durur. Bir savunma mekanizmasıdır belki bu. Var olabilmek, ayakta kalmak için. Ruhunun derinliklerindeki yaraları dışa vurmak, varlığı için tehlikelidir.

İnsanın gizlemeye çalıştığı, özenle sakladığı yaralarını görmek, açığa çıkarmak herkesin harcı değildir. Bunu en iyi bir yazar yapabilir, tıpkı Selahattin Yusuf’un özenle yaptığı gibi.

Bu ay ki konuğumuz sevgili

Selahattin Yusuf, insanın güçlü durmasını başka bir mecraya taşıyor ve asıl meseleyi “insanın güçsüzlüğünü bağışlayacak birini, yürekten bağışlayacak birini henüz bulamamış olmasına” bağlıyor. Evet, insan güçlüdür çünkü yaralarını öpecek, bağışlayacak birini henüz bulamamıştır. Ve böylece güç, gitgide bir yorgunluğa dönüşmüştür. Bu yorgunluğu bir anne gibi onun üstünden alacak kimdir? Sorunun cevabı yazarımızın son kitabı *Umudun Göğe Yükselişi*’nde...

SÖYLEŞİ
SELMA MAŞLAK

Selahattin Bey, ieği burnunda romanınız *Umudun Ge Yükseliő*, raflardaki yerini aldı. Okuru bol olsun, yerini bulsun, kapağındaki çiçekler gibi yüreklerde filizlensin dileklerle başlamak istiyorum. Merakla, dura dura ve keyifle okuduğum bu kitabın yazılma sürecini dinlemek isterim sizden.

Zarif dilekleriniz için teşekkür ederim. Aslında yaklaşık yirmi yıl önce başımdan geçen bir olaydı bu. 2002 yılında önce Siirt'te sonra da son iki ay Eruh'ta askerlik ettim. Olay Eruh'ta başıma gelmişti. Rtbeli bir askerin, karőılıksız olduğu çok belli bir aşk macerası için yazarlığımdan yardım talep etmesiyle başlamıştı. Gerisini pek anlatmak istemem açıkçası. Her ne kadar komutanım bu romanı okumayacak da olsa hatırasını incitmekten korkarım. O zamanlardan zihnimde kalan bu karakomik hikâye zamanla olgunlaőtı ve yıllar sonra bir romana dönüőtü.

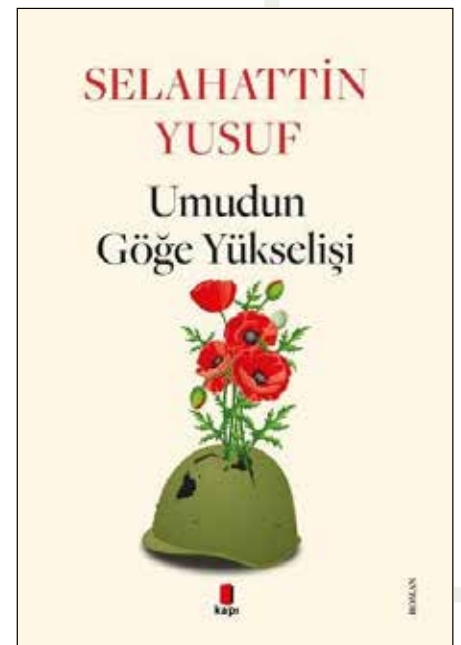
Siirt'te bir kararghta geçen bu hikâye, komutanıyla eriyle parmaklıklarıyla hayata uzaklığıyla *Tatar 'n* hatırlatabilir ya da sevgisini canhıraő kanıtlamaya alıőan Seyit'in psikolojik gerilimleri kitaba bir aşk romanı dedittebilir. Ama bütün bunların dışında bence bu bir "yazar"ın hikâyesi, "yazma"nın hikâyesi. Sait Faik'in "Nasıl olabildi? Kafasındaki bir fanteziye nasıl bir adam para verirdi? İna-

namıyordu?" –İp Meselesi adlı hikyeden– satırlarındaki őaőkınlıėını, hayretini mesleği yazarlık olan asker Yusuf'un őaőkınlıėına benzettim biraz. Yazarlığı meslek edinmiő olmak sizce nasıl bir şey Selahattin Bey? Aynı hayreti siz de yaşıyor musunuz?

Haklısınız. İtiraf ederim ki ayrıcalıklı bir şey. Çünkü insanlar sizin zihin emeğinize ilgi göstermiő oluyorlar nihayet. Bu az bulunan ve istisnai bir durum. őaőkınlıėa gelince. Ben zaten onunla yaőıyorum hep. őaőırmadıėım çok az şey var hayatta. Bunu biraz da bilerek, hayret etme duygumu besleyerek yapıyorum. Etrafımdaki insanlar, ailem zaman zaman benimle bu konuda dalga geçerler bile. Kendimi bildiğimden beri őaőırırım ben her şeye. Hayret ve merak ederim. Bu benim hayatımın merkezî duygusu. Yorucu, zor fakat başka türlü eğleyemiyorum kendimi. İsterdim ki benim hayret etme yetim de ocuklarınkı kadar kendiliğinden ve pürüzsüz olsaydı. Lekesiz ve tam bir bilinsizlikle taősaydı kalbimden, zihnimden. O yüzden hep söylerim: Büyük őair, büyük yazar, budala, veli ve ocuk aynı kimsedir. Bu saydıklarımın suçsuzluk eğilimi, onları seyreden bizleri bile arındırır. Yeter bize de. Bu mizacım sanırım yazıma da sinmiőtir. Metnimin kendisi de hayret eden bir karaktere sahiptir sanıyorum. Betimleme saplantım bunun göstergesidir. Bir nesneye, onu kendimin de olabildiğince ayrıntılı ve ruhen kavrayabilece-

ėim kadar betimlemeden bir isim verip geçmeyi edebiyat açısından zaaf görürüm. Edebiyatta "aydınlık", olay veya entrika ile elde edildiğinde bana pek bir şey anlatmaz. Görünür olmaz. Ancak anlatanın -üslup?- parmak izini tam bir edilgenlikle taőıdıėında ruhen kavranmaya hazır hâle gelir. Bu bakımdan son derece modern bir edebiyattan yanayım. Ama bu elbette farklı ve uzun bir mesele.

Soğuktan nefret eden Kolombiyalı yazar Marquez, ayak ucunda elektrik sobasıyla; Balzac, ölümüne ivme kazandıracak kadar aralıksız içtiği sert kahvelerle yazar. Tarık Buğra, yazmak için ölüm sessizliğini; Sait Faik, Mustafa Kutlu ise kalabalıkları seçer-

ler. Bazıları için ise şartlar teferruattır. Biraz klişe bir soru olacak ama yazarlara dair en merak ettiğim sorulardan biri, nasıl yazdıkları. Sizin de yazmak için böyle olmazsa olmazlarınız var mı?

Var evet. İlk gençlik yıllarımda yüksek müzik eşliğinde yazardım. Bu çoğunlukla rock müziği olurdu. Şimdi bakıyorum o yıllarda yazdıklarıma. Genellikle yüksek ses, hatta gürültü var o metinlerde. Ama sonraları nedense değişmişim, pek farkında olmadan. İlk romanımı Çengelköy'ün kahvehanelerinde yazarken oldu bu değişim sanıyorum. Çünkü gidecek bir yerim olmadığı için oralara sığınyordum. Çınaraltı da dâhil, bütün kahvelerdeki garsonlarla her gün didişiyordum müzik

yüzünden. Çünkü bir yandan soğukla mücadele ediyordum. Öbür yandan da Demet Akalın çörekleniyordu başıma. Sesi güç bela kısıtıyordum. Ama sonra yine açılıyordu. Onların velinimeti olan Demet Akalın, benim için pusuya yatmış tehlikenin bizzat kendisiydi. *İsa Hanginiz?* romanını öyle yazdım. Bitti. Sonra çok şükür yeterli sıcaklık ve sessizlik elde edebileceğim şartlara kavuştum. Gayet de verimli oldu.

Bazı kelimeler, bazı anlatılarda eğreti durur. Kelime, cümleye yabancıdır, paragrafa yabancıdır, mekâna yabancıdır. Kendini ele verir, sonradan edinilmişliğini... Bir olmamışlık hissi uyandırır böyle metinler. Buna karşılık Selahattin Bey, sizin anlatılarınızda öyle bir at-

mosfer var ki yazar ile kelime arasındaki samimiyet satırlardan dışarıya taşıyor. Özellikle *Eve Dönemezsin*'de. Hızırilyas mağarası, orman koyakları, kalandar ayı, çam sakızı, nane çiçeği... Hepsi yalnızca o yerin yerlisinin bilebileceği doğallıkta kelimeler. Buradan yola çıkarak şöyle bir soru sormak istiyorum. Sizce öykünün ya da romanın etkileyciliğiyle inandırıcılığıyla yazarın "bildiği yerden anlatması" arasında nasıl bir ilişki var?

Teşekkür ederim. *Eve Dönemezsin* romanım bu bakımdan da fark edilir bir ilgi gördü. Bu elbette yaşanmışlıkla ilgili bir şey. Daha ötede başka bir mesele var yalnız. Hâlen de yaşıyor olması lazım o hikâyenin. Sizinle birlikte yaşıyor olması lazım. Bu, o hikâyeyi sevmekten daha fazla ve hatta başka bir şeydir. Kelimeleri, taşıdıkları gerçeklik yüküyle birlikte ele almalıyız. Çünkü kelimelerin bir hayatı, geçmişi, hafızası ve hatta hatıratı vardır. O kelimeyi bilmek, onu sevmekle doğrudan ilgilidir. Seviyorsanız tanırsınız ve birlikte yaşarsınız. Aksi hâlde kaplama bir kibir gibi durur dilinizde. Olmaz, yürümez. Bu bakımdan Türkçemiz özellikle son yüz yıldır büyük bir terk edilmişlik içindedir. 1920'lerde yatağı değiştirilen estetik niyetiminin vardı, yer maalesef verimsiz, oylumsuz, müziksiz ve zevksiz bir mecra olmuştur. Dilimiz bize güzel topraklar vadeder bugün; ama aynı zamanda zevksizliğin toplu mezarlarıyla da doludur.

“

İki bin yıl önce bir adam, sırf insanlar birbirlerini sevsinler dediği için ağaca çivilenmişti.

Az önceki soruyla bağlantılı olarak, aslında romancı kendi hikâyesini bir başkasının hikâyesi gibi anlatmayı mı öğrenmeli önce?

Güzel soru. Ama izninizle şunu söylemek isterim. Benim hissiyatıma göre herkesin hikâyesi ortaktır ve yazar ortak hikâyeyi anlatmaya gönüllü olur. Mesele buradan başlar. Yazarın bizzat kendisinin olmayan hiçbir hikâye yoktur yeryüzünde. Hiçbir inanç, görüş, düşünce ve gelenek, yazarı diğer insandan ayıramaz. Ayırmaz da zaten. Yazar, Âdem'in çocuklarının birbirlerine ve hayatın da hepsine birden ettiklerinin izini sürer. "Umudun Göğe Yükselişi"nde Yusuf, Seyit'in çaresiz aşkı için başlangıçta "görev icabı" işe koyulur. Ama eğer meselenin kalbine indikçe Seyit'in tutkusu ve saplantısı ona da geçmiyorsa (ki geçiyor; bunu özellikle muğlak bir epizod ile ifade ettiğimi düşünüyorum romanın sonlarına doğru) bu oldukça normal ve ayrıca yazılmayı hak etmeyecek bir serencam olurdu. Zahmete bile değmezdi yazmak.

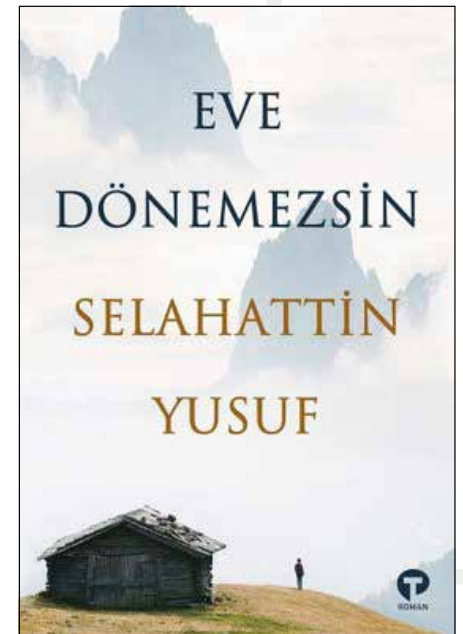
William Faulkner, bir söyleşisinde "Ben başarısız bir şairim. Bekli de her romancı ilk önce şiir yazmak ister, yazamayacağını anlar, şiirden sonraki en meşakkatli iş olan kısa öyküyü dener. Ve onda da başarısız olunca işte o zaman roman yazmaya yönelir." der. Faulkner'ın bu sıralamasına katılıyor musunuz?

Biliyorum bunu ve tamamen katılıyorum. Sıralama kendisi için doğru bu arada. Fakat bu itiraf, büyük ustamızın, romanı şiir olarak hayal ettiğinin ve öyle çalıştığının da ifadesidir. Hatta bana kalırsa romanı şiir olarak icat etmiştir kendisi. "Ses ve Öfke"nin ilk otuz üç sayfasının, dünya şiirinin en sıkı nesir-şiir örneklerinden biri olduğunu söylemişim yıllar önce. Hâlâ öyle düşünüyorum. Faulkner, metnin kronolojisini ve kurgusunu bozup yeniden kararak onu senfonik bir "sound"a dönüştürür. Bir senfoni kulağıyla dinleriz metnin gidişatını. İmge ve metafor onda eşsiz güzellikte bir hastanın solgun dudakları gibi sayıklar. Nefis bir bilinç kayıdır bu. Bilinci, dünyevi ve güncel olandan yüksek bir şiirin mihrakını doldursun diye zarif biçimde geri çekmektir yani.

Ankara, kitaplarınızda yazarın iyi bildiği bir şehir olarak çıkıyor karşımıza. Gençlik Parkı, Ulus, Kızılay, Küçükesat, Kuğulu Park, Emek... Umudun Göğe Yükselişi'nde "İki şehrin birbirleriyle anlaşılamamak gibi erdemleri vardı." diyorsunuz. Bu anlaşmazlıkta mekân tercihini İstanbul yerine Ankara'dan yana kullanmanızın özel bir anlamı var mı? Biz Ankaralıları sevindirecek bir şeyler söyleyecek misiniz? :)

Hatırınız, elbette söylerim. Ama doğru değil:) Ankara benim hayatımda ilginç ve başat bir unsur

olarak yer aldı. 1991-2000 yılları arasında Ankara'da yaşadım. Sonbaharda geniş caddelerinde, sarı yaprak denizleri içinde yürüdüm. Kendimce en büyük duygularımı orada yaşadım. Başlangıçta dünyaya açılan bir imkân kapısıydı. İmkânın kapısından girdim. Bunun dünyaya girmek olduğunun da farkında değildim. Genzimi yaktı kuru hayatı ve havası. Bozkır şöyle bir uğramak için güzeldi. Ama kimsesizliğin, aşinasızlığın sürekli olmasına alışık değildim. Ondan, onu daha net biçimde görebileceğim kadar uzaklaştıktan sonra fark ettim ki bende bir skandal olarak kalmış. İnsana oyalanma imkânı vermeyen, cepleri olmayan, sürprizleri olmayan, tekdüzeliği insana sofuca bir ısrarla -çünkü yoksunluk-

la-dayatan bir şehir. Kitaplardan ve sinemadan başka penceresi olmayan bir şehir. Hayatın içinde değil; onu ancak hayal ederek ve arzulararak var edebilen bir şehir. Bir "ek gösterge imparatorluğu" olarak cazip imkânlarla sahip sadece.

Son olarak size *Umudun Göğesi Yükselişi*'nde atıf yaptığınız bazı yazarların/sanatçıların isimlerini versem ve onlarla ilgili aklınıza gelen ilk çağrışımları sorsam ne dersiniz?

Tolstoy: Etik bir yazar. Ama Dostoyevski bu kadar patetik olduğu için öyle. Talihsizliği burada.

Osman Konuk: Türk şiirinin sinik şairi. Ama sinizmi eşsiz

humorundan ileri geliyor. Maçı kaybetmiş olmanın neşesi bir insanın üzerinde bu kadar mı güzel durur!?

Balzac: Bir yazı ambarı. Orada uyuklayabilirsiniz de. Tabii ki rüyalarınıza eşlik de etmez, kefil de olmaz.

Goethe: Ankara yıllarımın (1991'den itibaren) ve on dokuz yaşımın güzel yıldırımını. İçimi parçalayan melodisi. Bizim *Mülkiye* dergisindeki ilk yazımın epigrafını ondan almıştım. Nedense kelimesi kelimesine aklımda kaldı hep. "Koşa koşu yola çıkıp tasarladığımız yere vardığımızda, değişen hiçbir şey olmuyor. Ve biz kalakalıyoruz öylece, içimizde büyük bir bütünlüğün özlemiy-

le..." Bu tuhaf zehirli böcek beni soktukten sonra asla eski Trabzonlu, Meydangücü ve Gençlerbirliği futbolcusu (adayı), sportif ve hareketli Selahattin olmadım. Felç oldum kaldım. O "bütünlük özlemi" yıllar içinde büyüdü durdu içimde. Onu oradan oraya taşıdım hep. Edebiyat benim için böylece sorusu olmayan cevaplardan cevabı olmayan soruların eşsiz vadileri oldu çıktı. Mesela doğaya bakmayı ondan öğrendim. Filan. Neyse.

Kafka: İnsana doğrudan, vakit kaybetmeden (vakit kaybetmeden ve saldırıyı karşılamaya hazırlanmaya fırsat vermeden) saldıran karamsarlığını ancak *Babaya Mektup'u* okuyunca biraz daha anladım. İki bin yıllık İbrani sürgününün en büyük ve en samimi yasını o tuttu bana kalırsa.

Brughel: Benim gibi "köy ressamı" o da. Çünkü benim gibi yürekten köylü. Ama romanda değindiğim tablosu, Gençlik Parkı'nı çarpıtabilmek içindi.

Faulkner: Yazdıklarının bu kadar cık olması ne üzücü! Romanda değindiğim gibi; "hâlâ ölü ve bu yaşadıklarımız için elinden bir şey gelmiyor olması" ne üzücü!

Kalbi derinden kırıldığında sessizdir insan. Konuşabilmesi için ona yeni bir ses verilir...

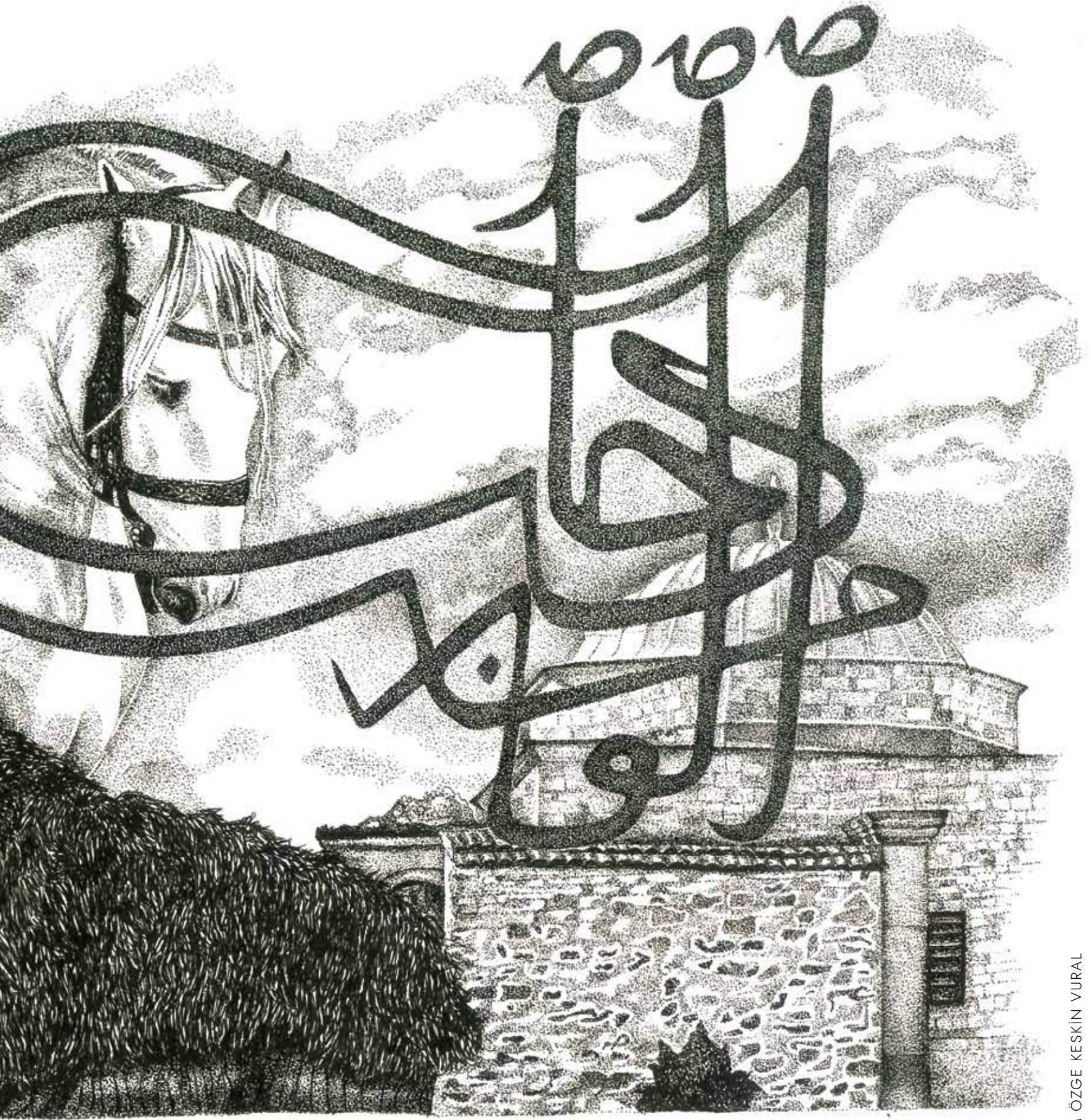
İŖTE O SAHNE!

Derleyen: **Sema Yani**

“İslam’ın zaferi benim kurban olmama bağlı ise Ŗehitlik Ŗerbetini nasip buyurmasını Cenab-ı Hak’tan dua ve niyaz etmiŖtim. Duam kabul olundu. Büyük Allah’a hamd ve sena olsun ki hayatım, askerlerimin zaferini gördükten sonra sona eriyor... Oğlum Bayezid’e biat ediniz. Sakın esirleri incitmeyiniz. Mal ve namuslarına tecavüz etmeyiniz. Ben artık sizleri ve kahraman ordumuzu Büyük Allah’a emanet ediyorum.”

I. Murat*

*I. Murat veya Murad-ı Hüdavendigâr, Orhan Gazi'nin oğlu ve Osmanlı Devleti'nin üçüncü padişahıdır. 28 Haziran 1389'da Haçlı ordusu ile Osmanlı ordusu arasında geçen ve I. Kosova Savaşı olarak adlandırılan muharebede Sırp, Bosna, Eflak, Macar ve Hırvatlardan oluşan Hristiyan ordusu büyük bir bozguna uğratıldı. Muharebe sonunda savaş alanında dolaşan I. Murat, Sırp Miloš Obilić tarafından hançerlenerek şehit edildi. I. Murat harp meydanında şehit olan tek Osmanlı sultanıdır. Yukarıdaki metin, Murat Hüdavendigâr'ın I. Kosova Muharebesi'nde suikaste uğradıktan sonra ölürken söylediği son sözleridir.

B AŞARISIZLIĞA ÖVGÜ

MEHMET KAHRAMAN

**Başarmak, o duyguyu tatmak
muhteşem bir his. Ama başarısızlıklar
en iyi öğretmenlerdir, bize hem
kendimizi hem de hayatı öğretirler.”**

Başarıya odaklanmış, hatta başarıyla zehirlenmiş bir çağda kim-
senin başarısızlığa tahammülü yok.
Sosyal medya görünürlüğünün ve
kişisel rekabetin artması da cabası.
Mecburen başarmak durumunda-
sınız, yoksa soruların arkası kesil-
mez. Bu nedenle çoğu anne baba işi
sıkı tutup erken yaşlardan itibaren
sınavlara hazırlar çocuklarını, çünkü
onların statü sahibi olmasını ve iyi
yaşamalarını isterler. Kim istemez
ki! Evde çocuğa hiçbir iş vermezler,
akraba gezmesine gidilmediği gibi
çoğunlukla eve ziyaretçi de kabul
edilmez. Sanat, spor, eğlence... Moti-
vasyonu bozacak bütün unsurlar “iyi
yaşam” elde edilene kadar ötelenir.
Artık başarmak zorundasınızdır...
Kaçış yok.

Peki, başarı nedir? Ne yapınca
kendimizi başarılı sayacağız? Ba-
şarı, “Bir işi istenilen bir biçimde
bitirmek, muvaffak olmak.” şeklinde
tanımlanır TDK’de. Hedefi yüksek
tuttuğumuzda, başladığımız işi
istediğimiz gibi bitirebilmek çoğun-
lukla hayal kırıklığı olarak döner
bize. “Bir işi istenilen şekilde bitir-
mek.” Ne kadar kolay değil mi? Bir

iş istediğiniz gibi bitirebilmişseniz
başarılısınız aslında. Bu yüzden ba-
şarı göreceli bir kavramdır. Birinin
dersten doksan alması normal karşı-
lanırken başka birinin okuyabiliyor
olması başarıdır. Diğeri yüz metre-
yi bilmem kaç saniyede koşarken
ötekinin bir adım atabilmesi büyük
başarı olabilir. Örnekleri çoğalta-
biliriz; bu, başarı kıstasımızı de-
ğiştirmez. İnsan bir yola çıkmaya
karar verir ve adımını atar ama yolu
tamamlayıp tamamlayamayacağı
onun elinde değildir. İklim şartları,
çevresel imkânlar, sağlık sorunları
gibi daha pek çok etken sonuca tesir
eder. Hayat da böyledir. Biz bir şey
ister ve karar veririz ama onu bitir-
mek elimizde değildir.

Bunu bildiğimiz hâlde başarısız-
lık korkusu fobiye dönüşür. Oysa
başarısızlık kadar öğretici bir hoca
var mı? Her şeyi bedel ödmeden,
zahmetsizce elde eden birinden
aileye ve topluma ne fayda gelebilir?
Başardığını düşünen kişinin gelişimi
durur, enaniyeti yükselir. İnsanı ol-
gunlaştıran, gelişmeye sevk eden ba-
şarısızlıklarıdır. Kişi, yapamadığında
onun üstesinden gelebilmek için

başka yollar dener, başarı gerçekte-
şene dek sayısız girişimde bulunması
gerekebilir, yine de denemeye devam
eder. Hiçbir şeyin kolay olmadığını
anlar. Önemli olan o uğurda çaba
sarf etmesidir.

Her insanın bir fıtratı, bir mizacı,
yapmaktan zevk aldığı ya da hoşlan-
madığı şeyler vardır. Allah hepimize
farklı yetenekler vermiştir. Sanki
böyle bir şey yokmuş gibi neredeyse
bütün anne babalar çocuklarının
tıp okumasını ister. Tarih okumak
isteyen bir çocuğa, atanamazsın,
denilerek çoğu zaman sayısal ter-
cih ettirilmekte. Peki, bu çocuklar
hayatlarında nasıl muvaffak olacak-
lar? Onlardan neyi başarmalarını
bekleyeceğiz? Ekmeklerini elleri-
ne aldıklarını farz edelim. Hatta
yüksek maaş almış olsunlar. Mutlu
mu olacaklar? Yoklukla büyümüş
olmaktan mıdır nedir, insanımızın
tek düşüncesi sigortalı, maaşlı bir
iş. Tamam, az şeyler değil ama hayat
bundan mı ibaret? Iskaladığımız, ka-
çırdığımız şeyler yok mu? Bir tanı-
dığım vardı. On beş yaşındaki oğlu
büyük takımlardan birinin seçmele-
rini kazandığında “hayatı kurtuldu”

demmişti. Çok değil, iki yıl sonra çocuk ciddi bir sakatlık geçirdiğinde yürüyebildiğine şükrediyordu.

Bugün başarı saydığımız şey ilerleyen yıllarda belki de pişman olduğumuz şey olabilir. Beklentilerimizi günün koşullarına göre değil kişisel özelliklere göre yönetirsek isabetli seçim yapmış oluruz. Şartlar sürekli değişir. Biz hiçbir koşul ve zamanda değişmeyecek olan durumlara ayarlamalıyız kendimizi. Ve açıkçası beklentilerimizi de gerçekçi bir şekilde yönetebilmeliyiz. Büyük hedefler koymak ve ona kısa sürede ulaşmayı hayal etmek gerçek dışıdır, kabul edelim. Çünkü başarı bedel ister. Emek harcanmamış, bedeli ödenmemiş başarı yoktur. Gençler televizyonlarda gördükleri şöhretlerin ve lüks yaşamların kolay yoldan elde edileceğini zannediyor. Bu nedenle bilgisayar oyunları oynayarak, YouTube kanalları açarak zengin olacakları zehabına kapılıyorlar. Tamam, o yollarla da iyi para kazananlar var ama basit değil işler, onlar bile emek ve istikrar istiyor. Bilgi, gayret, sabır, disiplin olmadan zafer kazanılmaz. Şarkıcı, topçu, popçuları saymazsanız, diğer mesleklerde üne kavuşmak için yıllar gerekir. Çoğu meşhur kişi ancak kırkına ellisine geldiğinde adından söz ettirebiliyor. Bu da mesleklerinde ortalama yirmi yıl geçirmeleri demek. Geçen onca yılı sorsanız kendilerine, ne çileler anlatacaklardır. Gönüllü faaliyetler, ev ve iş arasındaki denge, zaman yetersizliği, uykusuz geceler, sonu gelmez mücadele... Hep uğraş. Başarısızlıklar. Geri çekilmeler. Ama çaba, emek hep var. Başarısızlıklardan alınan dersler...

Başarmak istiyorsak önce sorumluluk almalıyız. Kendimizin ve hayatın sorumluluğunu. Sorumluluklarımızın, insan oluşumuzun farkına vardığımızda muvaffakiyet yaşayabiliriz. Sorumlulukları üzerimize almadan elde edeceğimiz kazanımlar kibir, şiddet, bencillik ve sevgisizliği de beraberinde getirir. İyi bir puan alabilmek için ev işlerine yardım etmeyen, komşuyla, akrabayla iletişim kurmayan insan derece yapsa neyi başarmış olacak? Hayat işlerinde başkasına muhtaç, iletişim özürsüz, tatminsiz ve beceriksiz bir bireyin ne aileye ne de topluma faydası olur. Her şey denge ile güzel. Aşırılıklar halinde sonunda bize zarar verir.

Hem hayatın içinde kalmalı hem hayallerimiz için mücadele etmeliyiz. İşte o zaman başarının maddi ve manevi nimetlerini tadabiliriz.

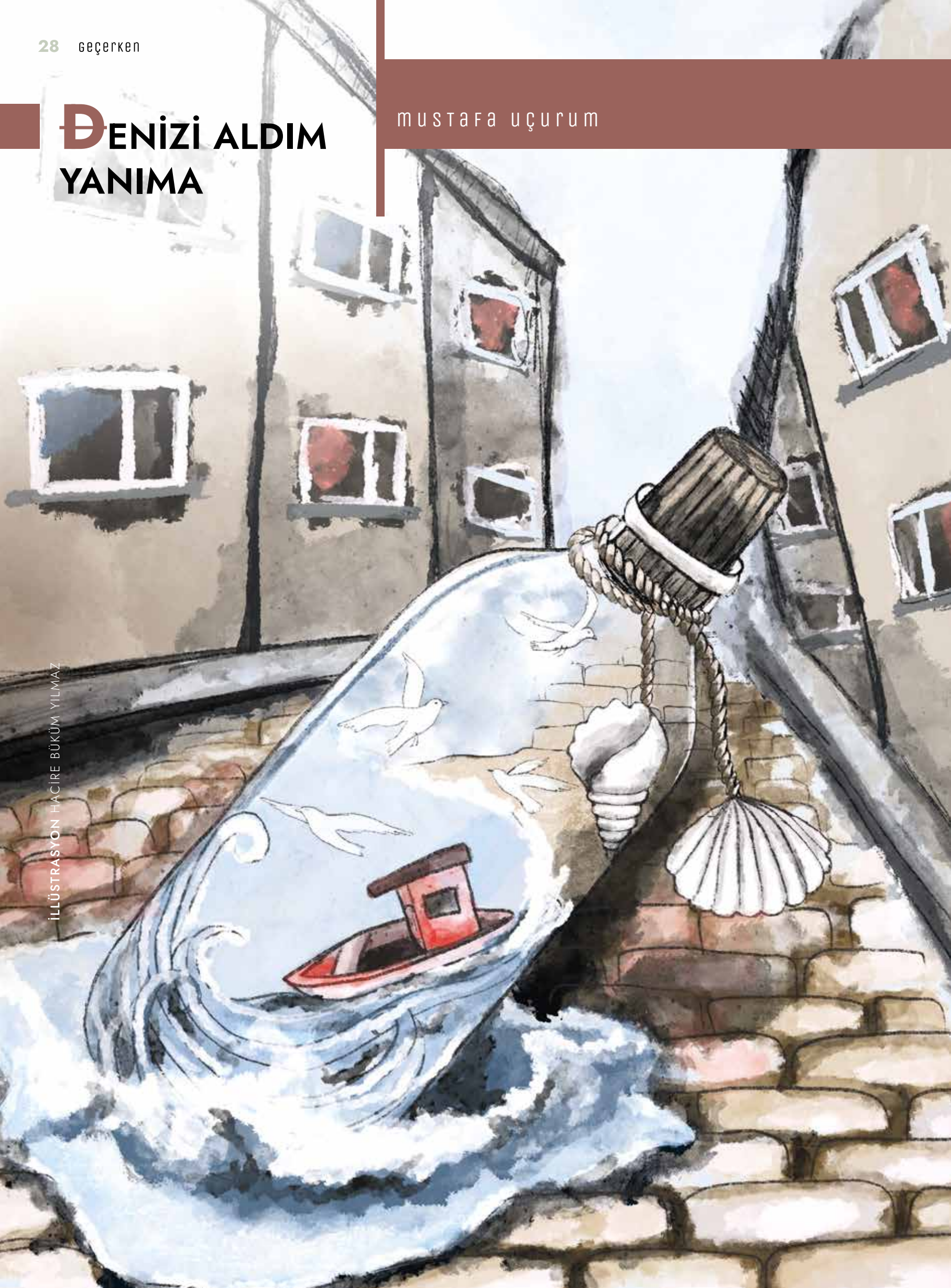
Başarmak, o duyguyu tatmak muhteşem bir his. Elbette başarılı olmayı istemek en doğal hakkımız ama hayat bu; başarılar olduğu kadar başarısızlıklar da olacaktır. Tarihe baktığımızda bunun pek çok örneğini görebiliriz. Başarısızlıklar en iyi öğretmenlerdir, bize hem kendimizi hem de hayatı öğretirler. İnsan olarak görevimiz, yaşamın sorumluluğunu alarak bize verileni en iyi şekilde yapmaktır. Başarı Allah'tandır.

ĐENİZİ ALDIM YANIMA

mustafa uçurum

İLLÜSTRASYON HACİRE BÜKÜM YILMAZ

Keskin bir deniz kokusu. Önce genzi yakıyor, sonra ciğerlere hücum ediyor. İnsana bir süreliğine de olsa dalgalı bir hâl veriyor. Üst taraf tamamen kara bir bulut, alt taraf bastıkça sertleşen toprak. Küflü bir terlik, isli bir parmak, iki parmak arası oldukça sararmış. Gök yüzünün hâli hâl değil.

Kılcal damarlarını çeke çeke denizden, kayaya vuran bir kaya sanki. Öyle bir ağırlık ki bu yerinden oynamayan, kıpırdamayan, sökülüp atılamayan. İstese de istemese de bir ağırlığı olan her şeyin yere doğru çekilmesi ya da bir sahile gidip gelmesi de bir kanuna dayanıyor.

Bu çekim çok farklı bir anlam içeriyor. Yokuş aşağı inerken sanki ayağın takılacak da kendini toparlayamayacaksın gibi bir savrulma. Sonu dipsiz bir kuyu olacak sanki. Bunu hangi kanun açıklayabilir ya da hangi teorinin sonunda ulaşırsız bu sonuca?

Yokuşun tam ucunda elindeki tespihi salladı, salladı, birden uçtu gitti tespih. Etrafa baktı, kimse görmemişti, hemen tespihi alıp aynı pozu vermeye devam etti. Kimse görmeyince her şey nasıl da yolunda gidiyor. Bu tespihin savrulup gitmesi de bir çekim gücünün eseridir diye geçirdi aklından. Nerden geldi takıldı bunca kanun şimdi zihnine?

Sesler dolup giderken içinin bütün köşelerine, bir cızırtı çok derin anlamlar içerse de bu kayboluş bir savrulma olabilir ya da kim bilebilir bu durağın son olduğunu?

Önce kendimi çektim biraz geriye. Sonra baktım yetmedi, biraz daha çektim. Öyle bir hizaya ulaştım ki kuşluk vaktinde kanatlanmış kuşların kanat çizgileri geldi parmak uçlarına kondu âdeta. Yola çıkmak için en uygun vakit. Omzuma aldığım ceketle yola düşerken bir yanımın deniz bir yanımın orman olmasına aldındım mı hatırlamıyorum. Denizin kendine has kokusu var. Bunu herkes duymaz. Önce bir yosun kokusu gibi gelir, sonra bir serinlik eşliğinde denizin kendine has, derin ve mavi kokusu kuşatır her yeri.

Ben bu koku ile büyüdüm. Denizi içime çekerek uyanınca kendimi daha bir özgür, yerli, kendinde hissettim. Deniz görmemiş, bugüne kadar martı sesleri ile uyanmamış birini görünce hemen denizin kokusunu sordum. “Deniz kokuyor mu ki?” cevabına o kadar alıştım ki bunun bana has bir şey olduğuna kendimi iyiden iyiye inandırdım.

Şimdi bir çekim gücü beni alıp götürüyor. Denizi yanımda götürmem mümkün değil. Çantama bir şişe deniz suyu aldım. Bir de tespihi mi. Yolda otobüsü beklerken şişeyi çıkarıp suyu kokladım. İçim dışım

masmavi oldu. Sanki bunu defalarca yapmışım gibi tanıdık bir hâl bu. Tesbihi alıp birkaç defa salladım. Bu kez düşmedi tespih. Çekim gücüm falan kalmadı.

Ellerim cebimde. Rahat olmak istediğim zamanlarda böyle yaparım. Daha doğrusu kendimi rahatmışım gibi göstermek için yaparım bunu. Sonradan fark ettiğim bir şey oldu bu. Tedirgin olduğumda, telaşlı olduğumda hemen eller cepte.

Bazıları dudaklarını yer, kemirir âdeta. Saçlarıyla oynayanlar, yüzüğünü çıkarıp takanlar, önündeki kâğıda kendisinin bile anlam veremediği şekiller çizenler, sigarasını yiyormuş gibi içenler... Herkes başka başka hâllerde.

Uzaktan bir otobüs göründü. Sanki çok da dolu değil. Yanaştı, geldi, durdu, bindim. Elimize tutuşturulan bir senaryoyu oynar gibi. Her şey bir ritim hâlinde. Boş koltukta yerimi aldım. Az sonra muavin geldi yanıma. Büyük bir itina ile kolonyasını tuttu. Yolculuk nereye abi, dedi. Siz nereye gidiyorsunuz dedim. Söyledi gidecekleri şehri. “Olur.” dedim. Benim bu cevabım muavinin hoşuna gitmiş olacak ki gülümseyerek o da “Olur.” dedi.

Yollar, molalar, inenler, binenler. Öyle bir yolculuk bu. Hiç yerimden kalkmadım. Sanki otobüsten in-

Denizin kendine has kokusu var. Bunu herkes duymaz. nce bir yosun kokusu gibi gelir, sonra bir serinlik eşliğinde denizin kendine has, derin ve mavi kokusu kuşatır her yeri.

sem yerimi kaybedeceğim, otobüsü kaşıracağım, karanlık bir ıssızlığın ortasında kalakalacağım.

Yollar aktıka denizden biraz daha uzaklaştığımı hissediyorum. nce burnumdaki deniz kokusu gitti. Sonra damağımdaki tuzlu su tadı, kulağımdaki martı çığlıkları. Giden gidene.

Orhan Veli'nin "Denizi zleyenler İçin" şiirini her okuyuşumda nasıl bir duygudur denizi özlemek diye gülüp geçerdim. nce kendimden, sonra benim olan her şeyden. Böyle bir şey işte denize uyanmak.

Bunu da ben buldum. Denize uyanır mı insan? Yatağım hep aynı köşede-ydi. Başımı kaldırdığımda yıldız, gök-yüzü, Ay, umutlar ve uçsuz bucaksız deniz. Bu hiç değişmedi. Arkadaş-larla her buluşmamızda hadi deniz kenarına, derdim. Yine mi, diyenlere inat yine giderdik. Her sabah uyanır uyanmaz başımı cama çevirip denizi görünce iim açılırdı, ben uyanır-dım, hem de denize uyanırdım.

şimdi yavaş yavaş uzaklaşıyorum denizden. antamda deniz suyu. Aklımda Orhan Veli'den "Denizi zleyenler İçin" şiiri. Yavaş yavaş diyorum ama otobüs gecenin karan-lığında almış hızını gidiyor. Dışarıyı tam olarak göremesem de biliyorum coğrafya hızla değişiyor. Ağaçlar, topraklar, dağlar, ovalar...

Deniz çok geride kaldı. Yanıma kim-se gelmedi. Tek başına yol alan bir seyyah sandım kendimi. Bu şehir-

den ilk çıkışım. Kasabamız ile şehir çok yakındı. Üniversiteyi de kendi şehrimde okuduğum için ilk defa çıkıyordum buradan. Gündüz gitsey-dim benim dışımdaki bir dünyanın penceresinden de bakardım her yere. Sabah olunca yeni bir şehre uyana-caktım ama bu kez denize olmayacak uyanışım.

Ellerim cebimde indim otobüsten. Hava soğuk mu, değil. Yeni bir şehre girişimin rahatlığını hissetmek için eller cebimde. Omuzlar kalkık. Bo-yun iyice kısılmış. Böyle bir yürüyüş tutturdum gidiyorum. Kuraklık kendini hissettirdi. Avuç ilerim terlemeye başladı. Bir kuruluk gelip boğazıma takıldı. Bir bank bulup oturdum. Gelen, giden, koşan, yr-yen derken herkes kendi havasında.

Çantamı açtım, şişeyi çıkardım, önce bir deniz kabuğu gibi kulağıma tuttum. Sonra derin derin kokladım. Bir dalga, bir martı sesi, suda koşan bir ocuk, oltasını atan bir balıkçı, kayığını kıyıya yanaştıran ihtiyar, sevdiğini bekleyen bir kız ve içime çarpıp duran denizin dalgaları.

Kapattım gözümü. Aradaki bütün mesafeleri ortadan kaldırdı bu karanlık. Bir köşe başını dönsem de-niz, biraz yrsem masmavi olacak her yer.

Bir HATIRA

30 Nisan 2016 tarihini bana hatırlatan bir mısram var: "nisanı gülle noktaladı toprak" Babam Kemal Ural Bey'in vefatı böyle yansıdı "Baba Dili" şiirime. O gün hastanede sedyede yatıyordu babam. Bir doktor görmüştü, başka bir doktorun gelmesini bekliyorduk. Öğleden sonra bir konferansım vardı. Ancak konferansımı iptal etmeye karar vermiştim. Babam her zaman şunu söylerdi: "Sen İstanbul dışındayken hastalanırsam sakın işini bitirmeden dönme! Senin oradaki varlığın gelmenden daha hoşnut eder beni. Cephedesin sen." Doktoru beklerken yaklaşmamı istedi, konferansım olduğundan bahsetmediğim hâlde "Senin hemen konferansına gitmeni istiyorum." dedi. Ağırdı durumu. Üzülmesin diye çıktım odadan ancak hastaneden ayrılmadım. Babamın dostu yanıma gelip "Babanız benden sizi bulmamı istedi. Şayet konferansa gitmezseniz hakkını helal etmeyecekmiş." dedi. Mecburen babamın yanına gittim. Sarılmak istedi. Sonra kısık sesle isteğini tekrarladı. Gözlerim dolu dolu ayrıldım hastaneden. Geri döndüğümde ne yazık ki bulamadım babamı. "Dünya gezegeninde bir yolcu" istasyondan ayrılmıştı.

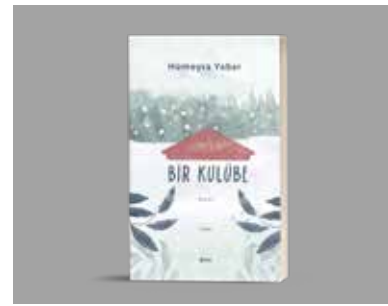
Bir DİZİ

Osmanlı iradesinin İngiliz inadını kırdığı ilk zaferi Çanakkale'ye ikinci zaferi Kût'ül-Amâre'dir. Zaferin kumandanı Halil Paşa, tarihin bu olayı yazmak için kelime bulmakta güçlük çekeceğini söyler ordusuna seslenirken. Geleceği sezmiştir kumandan. Tarih kitapları birkaç kelimeyle geçitirse de biliyoruz ki I. Dünya Savaşı'nın en çetin yaşandığı bölgelerden birisi olan Irak Cephesi'nde kazanılan mutlak zaferimizdir. *Mehmetçik Kût'ül-Amâre* dizisini izliyorum bugünlerde. Süleyman Askerî'nin Osmancık taburunu eğitirken kurduğu o cümle yankılanıyor kulağımda: "Zaman az, düşman çok." Aradan yüz sene geçmiş olsa da değişmedi bu cümlenin değeri. Şimdi her yer cephe. Zihinler de dâhil. Kültür emperyalizmi milletlerin bilinçlerini, hayat tarzlarını, inançlarını hedef alıyor. Bu yüzden hafızamızı ve şuurumuzu da müdafaa etmek zorundayız. Zaman az, düşman çok.

ÜÇ TAVSİYE ALİ URAL

Bir KİTAP

Hayatın ritminin dört mevsimde pencerelerini tıkırdattığı bir kulübe var: Kalp. Her şey orada olup bitiyor. Denize karışmak isteyen ırmak, göğe karışmak isteyen ateş, insana karışmak isteyen toprak onun kapısını çalıyor. Fakat önce inşa etmek gerekiyor kulübeyi. Bir mimar lazım ormana. "Gençliği boyunca evini arayarak köksüz, bağırsız dolaşıp duran" bir mimar. *Bir Kulübe* Hümeysra Yabar'ın romanı. Tabiatın ve insanın ebedî şarkısının peşinde olan Yabar, bizi sadece dingin bir hayata çağırıyor hayır, o dingin hayat içindeki meçhul fotoğrafçıya poz vermeye çağırıyor. Onu okumak sükûnetin içinde kalp atışlarınızı duymaktır. İnsanın kendini dinlediği yer *Bir Kulübe*. Dil desen dil, kurgu desen kurgu, imge desen imge var içinde.

KÂTİP ÇELEBİ BİZE NE ANLATIR?

KORAY ŞERBETÇİ

XVII. yüzyılda kudretli Osmanlı Padişahı IV. Murat'ın Bağdat Seferi'nden orduyla birlikte İstanbul'a dönen bir memur hiç beklemediği bir haber almıştı. Kendisine, uzak bir akrabasından yüklü bir mirasın kaldığı haberi ydi bu. İşte tam bu noktada memuriyeti bırakıp kendisine kalan miras ı kitaplara yatırmaya, kendi ifadesiyle "cihâd-ı asgardan cihâd-ı ekber"e dönmeye karar verdi. Bu kişi XVII. asrın büyük Müslüman sosyal bilimcisi Kâtip elebi'ydi. Takvimler 1635'i gösterirken artık memuriyeti bitecek, bilim mirasına çok değerli eserleri kazandıracak olan hayatını hemen hemen tamamıyla ilmî çalışmalara verecekti. Kâtip elebi'nin bir âlim olarak tarihten tıbbı, coğrafyadan astro-nomiye kadar geniş bir ilgi alanı ve dillere destan zengin bir kitaplığı vardı.

Bir Âlim Yetişiyor

Asıl adı Mustafa olan ama ulema arasında Kâtib Çelebi, Di-van-ı Hümayun mensupları arasında ise Hacı Halife ismiyle nlenen bu büyük âlim, 1609 yılında İstanbul'da gözlerini dünyaya açmıştı.

Silahtarlık göreviyle devlete hizmet eden babasının yn-lendirmesiyle beş yaşında özel olarak tutulan hocası İsa Halife el-Kırımı'den ilk dinî bilgileri aldı ve Kur'an'ı kısmen ezberledi. Daha sonra İlyas Hoca'dan dil bilgisi, Bğr Ahmed elebi adlı hattattan yazı dersleri gördü. Kâtip elebi on dört yaşına geldiğinde babası ona maaşından 14 dirhem harçlık bağladı ve yanına aldı. Böylece Divan-ı Hümayun kalemlerinden Anadolu Muhasebeciliği Kalemî'ne girerek burada hesap kaidelerini, erkam ve siyakat yazısını öğrendi.

Sağlam eğitimi yanında artık Kalemîye Sınıfı'na mensup seğkin bir Osmanlı memuruydu. Memuriyetteki disiplini ve başarısı ardı ardına terfiler getiriyordu. Memuriyeti sayesinde pek çok sefere katıldı. Bu seferler ona görevinin yanında bir sosyal bilimci gibi gözlem yapma imkânı sundu.

Kâtip Çelebi; Osmanlı bilim ve kültür dünyasının önemli yüzüdür. O, zihnini yalnızca Doğu'nun ilim mirası ile bes-lememiş, Batılı bilim adamlarının eserlerini de okumuştur. Kâtip elebi'nin en önemli özelliği iyi bir gözlemci, çağını

anlamaya çalışan gerçekçi görüşe sahip bir fikir adamı olmasıdır. Tüm bu özellikleriyle, çalıştığı sahalarda kendine özgü yöntemiyle önemli araştırmalar yapmış ve bu doğrultuda ciddi eserler vermiştir.

Kâtip Çelebi Bize Ne Anlatır?

Kâtip Çelebi, bir Osmanlı aydını olarak kendi devletinin ve toplumunun sıkıntılarını bilimsel yollarla çözümlemeye ve çözüm önerileri getirmeye çalışmıştır. Denilebilir ki hemen her eserini, o gün yaşanan bir sıkıntıya cevap olmak üzere yazmıştır.

Buna en güzel örnek onun *Mizânü'l-Hakk Fi İhtiyari' Ehakk* adlı eserinde verdiği somut örnektir. Burada hendese bilmeyen ve hendese bilen bir müftînin bir sorunla karşılaştıklarında gösterdikleri tutumu ele alır, bilimsel yöntemin ve donanımın ne kadar önemli olduğunu anlatır.

Yine aynı eserinde Osmanlı sosyal hayatını ve hatta siyasi yaşamını krize sokan Kadızadeler- Sivasiler çekişmesini ortaya çıkaran konuları orta yolu tutarak ve fanatiklikten uzak ele alması, aydınların sosyal uzlaşmayı sağlamasına dair güzel bir örnektir. O, iki grubun takılıp kaldığı konuları, serbest bir fikirle akılcı bir biçimde çözmeye çalışarak Türk-İslam fikir dünyasının bilim rönesansının müjdecisi de sayılmıştır.

Kâtip Çelebi, Osmanlıların XVII. asırda iyiden iyiye hissettikleri krizleri sadece siyasi bir mesele olarak ele almamıştır. O, devlet yönetimindeki aksaklıkları yapıcı fikirlerle onar-

manın yanında, toplumun manevi kulvarını da ihmal etmemiş ve bu alanda da fikir ve zihniyet değişimine ihtiyaç olduğuna dikkat çekmiştir.

Kâtip Çelebi'nin tuttuğu yolu daha berrak bir şekilde anlamak için esas yöntemine bakmak gerekecektir. Örneğin o, *Düstûr'ul Amel li Islahi'l-Halel* adlı reform taslağı olarak kaleme aldığı eserinde de İbn Haldun'un toplum teorisini esas alarak, devlet ve toplum yapısını insan vücudundaki döngüye benzetmiş ve devleti gelişme, duraklama ve çöküş devirlerine ayırmıştır. Kâtip Çelebi'ye göre her dönemin kendisine özgü bazı işaretleri bulunmaktadır. Bu işaretlere bakıp önlem alarak bu döngü tamamen yok edilemese de devletin ömrü uzatılabilir. Kâtip Çelebi, her ne kadar İbn Haldun gibi devlet ve toplum hayatına ait kanunların, tıpkı evrendeki değişmez kurallar gibi değişmez olduğunu kabul etmiş görünse de insan iradesinin etkisini de kabul ederek dengeli bir yaklaşım sergilemiştir.

Eserlerine Kısa Bir Bakış

Çok farklı alanlarda kendisini yetiştiren Kâtip Çelebi, ardında yirminin üzerinde eser bırakmıştır. Konuları farklı olsa da bu eserlerin ortak noktası geniş bir araştırmanın, titiz bir bilimselliğin ürünleri olmalarıdır.

Örneğin *Tuhfetü'l-Kibâr fi Esfârî'l-Bihâr*, Kâtip Çelebi'nin Osmanlı denizcilik tarihi hakkında bilgi verdiği önemli bir eseridir. Kâtip Çelebi, bu eserinde Osmanlıların ilk yıllarından 1656 yılı başlarına kadar düzenlemiş olduğu deniz seferlerini

ele almış, farklı denizcilik konuları üzerinde durmuş, yenilgilerin sebeplerini değerlendirmeye çalışmış ve alınması gereken önlemler konusunda öğütler vermiştir.

Batı coğrafyacılığı ile ilgili bilgileri, Doğu coğrafyacılığına ait bilgilerle birleştirerek oluşturduğu *Cihannümâ* adlı eseri de isminden anlaşılacağı gibi bize dünyayı gezdiren ciddi bir coğrafya eseridir. Bu eserde âdetâ elimizden tutarak bize dünyanın önemli nehirlerini ve denizlerini, şehirlerini, keşfedilmemiş ülkelerini gezdirir.

Fezleketü'l Akvâli'l-Ahyâr fi İlmi't-Târih ve'l-Ahbâr adlı eserinde de Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan 1641 yılına kadar gelen olayları sıralar IV. Mehmet'e kadar gelen Osmanlı padişahlarından ve sadrazamlarından başlayarak pek çok yüksek rütbeli devlet adamını bizle tanıştırır.

Bu büyük Osmanlı sosyal bilimcisi ilimle ve araştırmayla geçen ömrünü de garip bir şekilde sonlandırmış, ölürken bile gözlemciliğini bırakmamıştır. Öldüğü günün bir önceki gecesi bir miktar ham karpuz yiyip sabahında da soğuk suyla yıkanan Kâtip Çelebi'nin ölmeden önce eşine ve hizmetçilerine “Ne acayip, birbirine muhalif işler ettik, bir zarardan Allah koruya, hiç böyle işimiz yok idi.” demiştir. Dediği olmuş, 6 Ekim 1657 sabahı fenalaşarak vefat etmiş ve Zeyrek Camii civarındaki kabristana gömülmüştür.

HURDALIK

ELİF EZGİ BEKTAŞ

İLLÜSTRASYON NADİDE ZAMANOĞLU

Geçmişteki ihtişamlarının boyası kalkmış, yüzü pörsümüş. Sıradanlığı tatmış ve artık sıra dışı olacak kadar eskimişler. Ki eskimek, onların dilinde ölümle eş anlamlı. Onlar kim mi? Tanıdıklar ya! Hani şu evlerinizde fazlalık görüp nefes alışlarından bile huzursuz olduklarınız var ya, onlar. Bin dokuz yüz seksen model televizyonlar, ses çıkaran süpürgeler, yeni nesle yetişemeyen radyolar. Yani vadesi dolmuş, çüreyemeyecek kadar bahtsız olanlar. Evet hepinizin çevresinde varlar. Şimdi size onlar da konuşabiliyorlar desem inanır mısınız bana? İnanın. Konuşuyorlar. Hatta adı unutulmuş bir dil ailesinin en önemli kollarından biridir hurda dili. Yani ben öyle öğrendim, bizim hurdalıktakilerden. Bizimkilerin takır tukur, kat küt, kâh anlaşılır kâh anlaşılmaz bir şiveleri var. Çok zor anlıyorum dediklerini, henüz onlar gibi tamamen işe yaramaz değilim. Affedersiniz, ağzımdan kaçtı. Bunu söylemek yasaktır burada, yeni olan her şey gibi. Fakat cümlelerimi geri alamam, o yüzden sürçülisan edersem mazur görün beni. Velhasıl uzun zamandır burada olduğumu söyleyemem ancak hızlı öğreniyorum dillerini, hızlı eskiyorum belki de. Ne kadar yavaşlatmaya çalışsam da ölümümü, işletmeye çalışsam da uzuvlarımı, durmadan yazsam da olmayan boş sayfalara, her gün daha da ilerliyor bu hastalık. Küçücük, rutubetli bir odada, pas tutmuş demirler diyarında, hırıltılı sesler ve lağım kokusu eşliğinde, göremediğim güneşin hasretiyle daha da hurdalaşıyorum.

Ölmek bir hastalıktır, öyle ani bir şey değildir bizim için. Gözden çıkarılmakla, çöp olmakla başlar ve zamanla inceden inceye ilerler. Her el değiştirmede umut ve korku beraberinde gelir. Bazen şu anki sahibim gibi birinin eline düşersin ve bitti dersin, bu adam kullanamaz beni kesin kazana gideceğim. O da yollamaz, kullanmaz da beklettikçe bekletir cismini böyle bir mezarlıkta. Sonra bakmışsın ki sen de onlardan biri olmuşsun; konuşan

ölülerden, hurdalardan. İşte o zaman aniden hızlanır tüm eskimeler, freni patlar sizi yaşamda tutan arabanın, hele antika olamayacak kadar da gösterişsiz ve değersizseniz yanınızdan geçenler sizi görmez, bağırır-sınız duymaz, dokunurlar ama hissetmezler kalp atışlarınızı, öldü derler. O zaman sökmeye başlarsınız hurda dilinin alfabesini.

Ben buraya geldiğimde Mahmut dede, şu an oturduğum iki çekmecesini eksik Komodin'in üzerindeki zerzevatı bir poşete doldurup taban alanım kadar boşluk açmıştı bana. Hiç değilse poşete gidenlerden daha değerli olduğum için sevinmiştim. İlk günler arada bir gelip tuşlarıma dokunur, vah zavallı der gibi bir bakış atar, ardından gidip karyolasına uzanırdı. Biraz da öyle iki metre öteden süzerdi harfleri eksilmiş bedenimi. Beni bir leğen ve iki kutu ince belli bardak karşılığında ona vermişti sahiplerim, sahip dediğime bakmayın, asıl sahibimin oğlunun oğlunun kızı işte. Bence bu alışverişe Mahmut dede de inanamıyordu, cüsseme göre epey pahalıya almış görünüyordu beni fakat içten içe maddi ve manevi değerimi hesaplayamadığı belliydi. O yüzden beni hâlâ burada tuttuğunu sanıyordum, diğerlerini de tuttuğu gibi, belki bir işe yarar umuduyla demircinin kazanına yollanmayan işe yaramazlar yığınydık biz. Bakın yine söyledim o kelimeyi, hem de iki kere, bu aramızda kalsın lütfen çünkü Televizyon bu cümlelerimi duyarsa çok kızar bana. O, bizim liderimizdir. Kendisi hâlâ çalışabileceğine, bir yerlere kablosunu bağlayabileceğine inandığından ve bize de buna inanmamızı buyur-

duğundan böyle kelimeleri kullanmamız yasak.

Televizyon da diğerleri de Mahmut dedenin bizi, kullanılabılır olduğumuzu düşündüğü için göndermediğine inanıyor. Dedim ya ilk başlarda ben de öyle düşünüyordum, ta ki o güne kadar. Ta ki! Asıl sahibim konunun yönünü değiştirmek istediğinde hep böyle başlardı cümleye. Bana da ondan kaldı bu tabir. Ne diyordum? Ta ki o gün... Bizimkilerin sohbetinin koyulaştığı, Tabanca'nın Televizyon'a sen ne anlarsın politika-dan diye çıkıştığı, Gaz Lambası'nın havadaki gerginliği dağıtmaya çalıştığı, Radyo'nun cızırdayıp durduğu o gün. Soba'nın dayanamayıp kızgın dilini çok eskilerden kalma manşetlerin münazarasına soktuğu, Karyola'nın bir rahat vermediniz diye söylendiği gün. Hurdanın hurdayı dinlemeyip sadece konuştuğu tartışma anında, onları gözlemlemekten sıkılıp Karyola'nın üstündeki geyikli battaniyesinin altına kıvrılmış adamı izlemeye başladım. Mahmut dede de heyecan ve merakla bizimkilere bakıyordu. Kaşlarını oynatıp duruyor, hımm humm diye mırıldanıyordu. Bazen kafa sallıyor bazen gülüyordu, ağzını açıp bir şey diyecek gibi olunca sanki görünmez bir el ağzına tokatı indiriyor ve Mahmut dede öylece kalıyordu. Tüm dikkatimi ona vermiştim, o ise bizimkilere.

Konuşmaya hiç katılmadım, benim anladığım mevzular değildi bunlar, kimse yokluğumu fark etmedi ama ufak bir an oldu, altımdaki Komodin lafa girdi, o an Mahmut dedenin bakışları benim olduğum tarafa yöneldi. Göz göze geldik Mahmut

dedeyle, kaşlarımı çattım, o da kaşlarını çattı. Konuşmanın tarafları değişmişti, herkes yine Televizyon'un ağzına bakar olmuştu. Mahmut dede ise bir Televizyon'a bir bana dönüp duruyordu. Sanki onu izlediğimi anlamıştı. Yüzüne daha önce onda hiç denk gelmediğim bir gülümseme kondurdu, parmağını dudağına götürüp "şşş" dedi ve devam etti:

"Hele şunlara bak. Onların dilinden anlamadığımı sanıyorlar. Oysa... Oysa burada sevdikleri tarafından terk edilen ilk hurda benim."

Cümlesini bitirdikten sonra buğulanan gözlerini tekrar Televizyon'a çevirdi. Bu cümleleri insan dilinde mi yoksa hurda dilinde mi söyledi, ayırt edemedim. Ancak söylediklerini işittiğime eminim. Size de anlatıyorum işte, bizi neden burada tuttuğunu bilin istiyorum. Her hurda işe yaramaz olmamak için bir yol bulmalı kendine. Benimki ise yazmak, ömrüm boyunca bunu yaptım çünkü. Şayet bir gün bunu da bıraksam hastalığım ölümünden önceki son evreye ilerlemiş olacak. Sadece ağzım çalışacak ve birilerinin gönül eğlediği gürültüsü olacağım. Sonra... Sonra mı? Bir kazanın içinde eriyip parçalarımaya ayrılmak mı yoksa bu mezarlıkta çene çalmak mı daha iyi, diye düşünüp duracağım.

EN İYİ İHTİMAL; ŞİMDİ

HİLAŁ KOÇ HANCI

Hayat yeknesak devam ederken bir kaza, hastalık ya da vefat haberi ansızın kapısını çalar insanın. Buyur demeye fırsat vermeden, hazırlıklı olup olmadığını umursamadan gelir oturur öylece hayatın orta yerine. Niinler, nasıllar, thler, vahlar sıralanır, yapılması planlanan işler bir süreliğine askıya alınır. İnsanoglunun başına her an her şey gelebilir, diye bilirse de ölüm, ansızın bütün çareleri tüketerek gelir. Hatalar için özrü, günahlar için affı, hayaller için ihtimalleri sıfırlayarak gelir. Ölüm, hayatın vazgeçilmez en temel gerçeği, tam anlamıyla kavranamadığında hayatın anlamı da yarım kalıyor. Ölüm, yokluk olarak tasavvur edildiğinde insan için tesellisi mümkün değil. Ancak öterlerde tekrar bir araya gelmeyi umut etmek insanın en büyük avuntusu oluyor.

Sevdiği birini kaybederek ölümün soğukluğu ile yüzleşen insan, hayatın anlamını, ömrünün nasıl da geçip gittiğini, ölüm otesini düşünmeye başlıyor. Ebedi hayatta kendisini nelerin beklediğini, kendisini kurtaracak şeylerin neler olduğunu merak ediyor.

İnsanın merakına matuf Kur'an-ı Kerim'de, cennet nimetleriyle cehen-nem de ürkütücü vasıflarıyla tasvir edilir. İnsanın yapıp etmeleriyle sonsuzluk dünyasını şekillendirdiğine değinen ayetlerin yanında insanın hangi vasıflara binaen kurtuluşa ereceği de teferruatlı anlatılır. Özellikle Mü'minün suresinin ilk ayetleri Hz. Peygamber'in ifadesiyle gereği yapıldığı takdirde, insanı cennet nimetlerine kavuşturacak davranışları bildirir. Bu ayetlerden öğrendiğimiz

kadarıyla namazda huşu ile Allah'a yönelmek, anlamsız, yararsız söz ve davranışlardan uzak durmak, zekât vermek, iffeti korumak, emanete riayet edip verilen söze sadakat göstermek insanın ahiretini güzel-leştiren davranışlardır. Bu davranış-ların çoğu Müslümanların bildiği ve gereğini yerine getirmeye çalıştığı fiillerdir. Ancak ayette yer alan "fay-dasız, boş ve kendisini ilgilendirmeyen işlerden yüz çevirmek" konusu oldukça spesifikdir. Faydasız ve boş iş nedir, kişiden kişiye göre değişir mi, bunun sınırları nasıl çizilir?

Kaynaklara baktığımızda faydasız ve boş işler tanımlanırken dünya ve ahiret hayatı için yarar sağlamayan fiillerin "faydasız ve boş iş" olarak tabir edildiğini görürüz. İbadet ve salih amel kapsamındaki davranışlar insanın hayrına olan işlerdir. Bun-ların dışında kalan meşru davranış-larda ilgisi, mesleği, yaşı ve statüsü farklı olan insanların "faydalı ve yararlı" uğraşlarının farklı olması kaçınılmazdır. Zamana ve duruma göre de işin fayda sağlayıp sağlamadığı, kişiyi ilgilendirip ilgilendirmeye-

diği değişebilir. Söz gelimi normal zamanda gezmek, arkadaşlarla vakit geçirmek insan için dinlenme vesilesidir. Ancak tamamlanması gereken bir işin teslim tarihi yaklaşmışken insanın vaktinin büyük çoğunluğunu gezmeye ayırması boşa harcanmış vakit olarak düşünülebilir.

İnsanın faydasız şeylerden uzaklaşması iradesini kontrol altında tutması ve vaktini doğru planlamasıyla mümkündür. Geçmişten günümüze yaptığı önemli işlerle adından söz ettirmiş insanlar bu başarılarını güçlü iradelerine borçludur. Bir ideal belirleyip ona göre çalışmışlardır. İşlerini, sosyal ilişkilerini, seyahat ve dinlenme vakitlerini bir plan çerçevesinde yürütmüşlerdir. Duygu ve düşüncelerinin savrulmasına büyük ölçüde mâni olmuşlar, kendileriyle alakalı sağlıklı değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Kişinin kendisini hesaba çekip fiil ve fikirlerini gözden geçirmesi, öz denetimde bulunması ve buna göre davranışlarına çekidüzen vermesi zamanla kazanılan bir özelliktir. Doğu ve Batı kaynaklarını etüt etmiş, bilgi ve tecrübesini sonraki nesillere aktarma gayretinde olan Türkiye'nin ilk ordinaryüs profesörlerinden Ali Fuat Başgil, *Gençlerle Başbaşa* isimli

kitabında “İnsan, zekâsı ve bilgisiy-le değil ancak iradesi ile insandır.” der. İrade terbiyesinin en iyi şekilde sonuç verebilmesi için erken yaşta başlanması gerektiğini vurgular. Bu açıdan çocuklukta ebeveynler tarafından ufak tefek kurallar konulması, okul döneminde ders çalışma ve diğer işler için günlük, haftalık, aylık planlar yapmak, kısa ve uzun vadeli hedefler belirlemek vakti iyi değerlendirmeye yönelik atılacak önemli adımlar olabilir.

Günümüzde özellikle okul öncesi dönemde çizgi film ve bilgisayar oyunlarına maruz kalan ve günün büyük bir kısmını kısıtlama olmaksızın ekran karşısında geçiren çocukların ilerleyen yaşlarda zamanlarını doğru kullanabilmeleri hayli güç olacaktır. Son yıllarda dünyanın pek çok yerinde yapılan anketlerde “zamanını boşa harcadığını ya da verimsiz kullandığını” söyleyenlerin sayısının yüzde seksenin üzerinde olması bunu destekler niteliktedir. Elbette bu konuda teknolojinin gelişimi ile hayatımıza giren iletişim araçlarının çok büyük bir etkisi vardır. Evde neredeyse hiç kapatılmayan televizyon, elimizden düşmeyen tablet ve akıllı telefonlar uzakları yakın ederken gereksiz içeriklerle de ilgimizi çekip vaktimizi ögütüyorlar.

Bu durumda zaman tanziminde Hz. Peygamber'in günlük yaşantısını örnek alarak sabah namazı ile güne başlayıp en verimli vakitleri çalışarak geçirmek, yapılacak işleri de “*İki günü denk olan ziyandadır.*” düsturuna faydalı alışkanlıklarla desteklemek iradeyi zorlayan ufak tefek sapmalardan insanı koruyacaktır.

Burada anımsamanın fayda sağlayacağı bir başka husus da tembellik ve işleri erteleme iradeyi zayıflatan unsurlar olduğudur. İşleri hep daha iyisini yapmak için ertelemek de zaman israfına neden olur. İnsan bu noktada güzel bir bahane tutunur; yapacağı iş çok önemlidir ve bunu gerçekleştirmek için daha müsait bir zamanın gelmesini beklemektedir. O müsait vakit, normalden çok daha uzun, diğer günlerin alelâde işlerinden uzak, ekstra hiçbir işin çıkmadığı, kimsenin gereksiz meşgul etmediği bir gündür. Elbette böyle bir vaktin gelmesi mümkün değildir. Yarının bugünden daha müsait olacağını farz etmek ertelenen işin asla yapılamamasıyla sonuçlanır ki bunu önlemenin yolu da hayatta sadece “şimdi”ye hâkim olabildiğimizi fark etmektir. Hayat, birbirini takip eden şimdilerin toplamıdır ve her işin bir şimdisi vardır. O şimdiiyi kaçırdığımızda ise iş işten geçmiş olacaktır.

MUTLAK ÖZGÜRLÜK HAYALİ İÇERİSİNDE CAN ACITAN GERÇEKLER

İnsan, yaradılışından dünyadaki imtihan hayatına değin her zaman mutlak bir özgürlük ve ölümsüzlük hayali içerisinde olagelmıştır. Cennetten çıkarılışına sebep olan ölümsüzlük meyvesinden ve asla yok olmayacak saltanat vaadine kanmasından sonra insan, bu arayışından vazgeçmeyecek, her zaman için sonsuzluğu yakalama arzusunda olacaktır. Günümüzde, özellikle internet teknolojisi sayesinde sanal kimlikler inşa edebilen insan, bu sonsuzluk algısını sahte de olsa kendisi için var edebilme arzusuyla, herhangi bir engelle karşılaşmadığını düşünerek tüm hazlardan ve özgürlük vaatlerinden yararlanmanın yollarını seçerek sanal dünyasının sınırlarını genişletme gayretini sürdürmektedir. Özellikle çok oyunculu sanal oyunların hayatımıza girmesiyle birlikte sanal kimlikler oluşturma tecrübesi edinen insanlar, sosyal ağların yaygınlaşmasıyla birlikte de başka personalar inşa ederek, olmak istediğı o sonsuzluk içerisinde ilerleme hayalini gerçekleştirme noktasında önemli ilerlemeler katetti. Bugün gerçek kimliklerimiz üzerinden sosyal medya profilleri oluştursak da o profiller içerisinde biz olmayan, arzuladığımız insana yönelik personalarla orada bulunuyoruz. Yani etiketimiz değışmese de içeriğimiz her geçen gün farklılaşıyor, biz olmayan, bizden uzak yeni bir ruh inşasına girişiyoruz.

ahmet melih karauguz

Sanal dünya görülmeyen bağların altında yükselirken bu görünmezlik insanda sınırsızlık algısı yaratmakta, bu sahte algı içerisinde insan sanal dünyanın tüm dehlizlerinde özgürce hareket edebileceğı vehmine kapılmaktadır. İnsanlarla dilediğı gibi konuşma, gerçek kimliğı ile yapamayacağı ve söyleyemeyeceğı şeyleri söyleme özgürlüğünü kendinde görmekte, normal zamanda asla inamayacağı ya da dönüp bakmayacağı bilgileri büyük bir heyecanla paylaşmaktadır. Çünkü sanal dünyanın görülmeyen sınırları bir süre sonra daralmakta, bu daralma içerisinde insan tekrar bir sıkışmışlık yaşamakta ve bunu aşmak için de sürekli ama sürekli daha önce yapmadığı ya da yapmayacağı aksiyonlara kendisini sokmak zorunda hissetmektedir.

İnsanın cennetten çıkarılmasına sebep olan bu arzusu, aslında inşa ettiği sanal evreni de bir süre sonra insan için yaşanılmaz kılmakta ve onun

sürekli gergin, yalana maruz kalan, sadece kendi oluşturduğu personaya uygun insanlarla iletişim hâlinde olan ve bir süre sonra ürettiğı sahte kimliğı sürdürebilmek için kendi gerçeğinden uzaklaşan bir insana dönüşmesine sebep olmaktadır. Ne de olsa cennet arzusu bir beklentidir ve onu bu dünyada kurma beklentisi büyük bir azap olarak insana uğrayacaktır. Bu hâl içerisinde insan artık gerçek olanla sanal olan arasındaki bağı kaybedecek, sanal dünyanın sahte özgürlüğünde daha fazla bulunabilmek ve sürekli o özgürlüğü hissedebilmek için bir süre sonra tamamen bağımlı olacak ama bu bağımlı oluş ona daha fazla keyif vermeyeceğı için de aslında yine korunaklı hissettiğı o yerden kovulacaktır. Çünkü hem imtihan yeri olan dünyanın zorluklarına artık tahammülü kalmayacak hem de sanal dünyada kurduğu sahte cenneti başına yıkıldığı için orada da huzurlu bir zaman geçirme pratiğini kaybedecektir.

BÖYLE ŞEYLER YALNIZCA FİLMLERDE OLUR

sı gibi sorunları çok açık bir şekilde anlatması bakımından öne çıkıyor. İçinde yaşadığımız veri ve internet dünyasını belgesel niteliğinde ele alan filmde, izleyicinin dijital dünya hakkında bilgilendirilmesi ve bir yanıyla da dehşete düşmesi isteniyor. Ancak sanal evrenin yeni sakinleri olarak, içinde yaşadığımız durumlar karşısında dehşete düşmemiz pek de mümkün değil. Zira bir kaçış yeri olarak gördüğü sanal evrenden de kaçacak olan insan, nereye gideceği sorusuna henüz bir cevap bulabilmiş değil.

Bununla birlikte internet dünyasının sahte personaları arasında kendisine yeni yaşlar, meslekler ve hayatlar seçen insanların yine kendisi gibi sahte bir evrende yaşayan insanlarla kurdukları bağların zorluğunu ve yaralayıcılığını anlatan *Yenilik Tutkusunu* filmi de sanal dünyanın acıtıcı gerçeklerini gözler önüne sermesi bakımından önemli bir film. Filmde sanal arkadaşlık uygulaması üzerinden tanışan insanların yaşadıkları ele alınırken aynı zamanda burada kurulan dostlukların/birlikteliklerin de ne kadar yanıltıcı olduğu gösteriliyor.

İnsanın cennetten kovulduktan sonra geldiği dünyada sahte de olsa yeni bir cennet inşası arzusu büyük zorlukları beraberinde getiriyor ve aslında, dünyada kendisi için kurduğu gerçek hayatın da cehenneme dönmesine sebep olabiliyor. Bu durumdan çıkış yolu orta, vasat bir yapı inşa etmek. Bunu başarmanın yolu da iyi bir dijital okuryazar olmaktan geçiyor.

Dijital dünyanın cenderesi içerisinde insanın hikâyesi yalnızca filmlerde olmuyor ve gerçeği, filmdeki ürkütücü sahnelerden çok daha dramatik sonlara yol açıyor.

Sanal dünyanın kılcallarından büyük bir hızla akan veriler bir süre sonra insanın karşılaştığı içeriğin sayısını ve boyutunu artırmakta bu da kişilerin felce uğramış bir zihinle hayatını devam ettirmesine sebep olmaktadır. Bir süre sonra bu kişiler, bir şeyleri kaçırma korkusu altında gerçeğe yalanı ayırt edemez bir hâlde, aslında post-apokaliptik kurgularda yer alan zombilere benzer şekilde “zihni zombileşmiş” insanlara dönüşmektedir. Sanal dünyada bedenleri ile değil ruhları ile yer alan insanlar, bedensel sınırın kendini koruma içgüdüsünden koparak sanki hiç yaralanmayacakmış ya da yaralamayacakmış gibi iletişimde sert ve fütursuz bir hâlde bürünebilmekte, bu yüzden de hem kendi hayatını hem de karşısındaki insanların hayatını karartacak zorlu süreçlerin başlamasına sebep olabilmektedir. Özellikle depresyon başlangıcına ve intihara sebep olacak ileri düzeyde hayattan keyif almama hâllerine giden bu yolun ilk adımları, bedensel

zeminde söylenmeyecek ama ruhsal düzeyde, ruhu yaralayıcı ve kapanmayacak yaralar açıcı basit bir cümleye dayanabilmektedir. Hâlbuki kendini sahte bir cennette zanneden insan, o cennetin hiçbir şekilde yorucu ve hırpalayıcı olmayacağı sanısına kapılabiliyor. Oysa bizzat ruhların olduğu bir ortamda, insan hiç olmadığı kadar çok yaralanıyor ve yoruluyor.

Son yıllarda sinemanın da gündemine giren bu durum, kendisi de yeni bir teknoloji olan ama internete göre daha toparlayıcı ve inşa edici işlevler de üstlenmesi, konuyu eleştirel ve önemli noktalardan ele alması bakımından önemli filmlerin yayınlanmasına olanak sağlayarak konuyu daha derinden ve farklı noktalardan anlamımıza yardımcı oluyor.

Netflix yapımı olan *The Social Dilemma* internet dünyasında yaşananları, özellikle yalan haber, manipülasyon, büyük verinin silah olarak kullanılma-

DEPREM METAFİZİĞİ

MUSTAFA ÜNVERDİ

Bir gece vakti dehşetli bir uyanış. Korkuyla evlerinden çıkan insanlar. Enkaz altında kalmış canlar. Yerle bir olmuş binalar, hatıralar. 6 Şubat sabahı kelimelere sığması mümkün olmayan bir depremle kıyamet sahnesini yaşadık âdeta. Kahramanmaraş merkezli depremde yüz binlerce insan büyük felaketle sarsıldı. Deprem sadece maddi zarar vermedi, manevi ve psikolojik tahribata da yol açtı. Depremle birlikte din ve dine dair kurumsal yapılar hedef alındı bazı çevrelerce. Kimi bilim insanlarının depremin jeofizik nedenlerini kendi uzmanlık sınırları içinde tartışmak yerine dinî inancı hedef aldıklarını gördük. Bunlar tüm olup biteni tamamen tabiatla açıklama taraftarıydı. Depremi tamamen bir tabiat olayı olarak görüyor ve bunun felakete dönüşmesini kader inancından kaynaklanan ihmalkârlık ve tedbirsizliğe bağlıyorlardı. Bunun önüne geçmek için insanlara artık din değil, bilim öğretilmeliydi. Bunlar yer kabuğu ve tabakalarından başkasını göremeyen, içinde bulundukları manevi karanlıkta anlamı ve hikmeti yitirmiş kimselerdi. Bu yazıda depremin metafizik boyutuna dair bir deneme kaleme alacağız. Zira bu tür felaketlerde ilk şok atlatıldıktan sonra bir “anlama” ve “muhasabe” kaçınılmazdır. Pek çok insanın yakınına kaybettiği ve binlerce kişinin çadırlarda yaşadığı şu süreçte, önce baş sağlığı

dileyelim ve geçmiş olsun diyelim. Acılar paylaşıldıkça azalırmış, tüm kalbimizle depremzede kardeşlerimizin acısını, hüznünü paylaşıyor ve onlar için dua ediyoruz.

Deprem günlerinde evlerimiz tabut gibi görünüyordu dışarıdan. Binalara girmeye korkuyorduk. Hani “Hayatın hep aynı şeylerle akıp gitmesinden sıkıldık.” diyorduk ya! Meğer rutin bir gün ne kadar kıymetliymiş. Akşam olunca gidecek bir evin olması, gece uyuyabilecek sıcak bir yatağın olması, uyandığında kahvaltı masasına oturabilecek bir mutfağın olması... Mutlu olunacak, şükredilecek ne çok şeyimiz varmış. Velhasıl deprem, düşünen insanlara çok ders verdi. İnsanın bu durumda şöyle diyesi geliyor: “Allah’ım musibetle terbiye etme bizi, bir felaket olmandan istikamete erenlerden, nimetlerin şükrünü eda edenlerden eyle bizi...”

Depremin hemen sonrasında deprem bölgesine yardım için koşturup çırpınan güzel yürekli insanlar vardı. Depremzedelerin acısını hisseden, onlarla ağlayan, dertlenen gönüller. Bunlar sayesinde felaketin acısı hafifledi. Ne mutlu o insanlara. Buna karşın, insanlar can derdindeyken hırsızlık ve yağma peşinde acınası varlıklar gördük. Ölüm, hayat, imtihan gibi hakikatlerin bir tokat gibi hepimizi sarstığı günde gaflet ve da-

lalet içerisinde bulunan zavallılardı bunlar. Ne mutlu ki kötülerin sayısı iyilerinden çok çok azdı. Deprem iyiyle kötünün ortaya çıkmasına vesile olmuştu âdeta. Zaten musibetler birer fitne değil miydi, insanın özünü ortaya çıkarmaya yarayan birer imtihan?

Aslında böylesi musibetler insanın öteden beri yazgısıydı. Hani bir şeyin hakikati zor durumda ortaya çıkar ya, insanın da ne olduğu, nasıl bir yapıya sahip olduğu musibet anlarında anlaşılır. Geçmiş milletlerin de başına böyle şeyler geldi. İnsan, bu nedenle hazırlıklı olmalı bu gerçeğe. İman, tefekkür, sabır ve metanetle...

Depremde sevdiklerini kaybedenler, malını mülkünü yitirenler oldu. Hangi kelime onların acısını tarif edebilir ki? Ama Rahmet-i Rahman’a teslim olmuş, O’nun takdir ve merhametine iltica etmiş olanlar, metanetle, sabırla hayata tutunmak gerektiğinin farkında idi. Öyle ya, her doğan ölür her ölen ebedî âleme hicret eder. Ve yeniden diriliş günü, kavuşma vaktidir. Ölüm yokluk değil, ahirete doğmaktır.

İnsan bazen hayatın anlamından uzaklaşabilir. Haz amaçlı bir hayat insana varlık amacını unutturabilir. Ve dünya artık oyun ve eğlenceye dönüşür. Hâlbuki bir mümin için

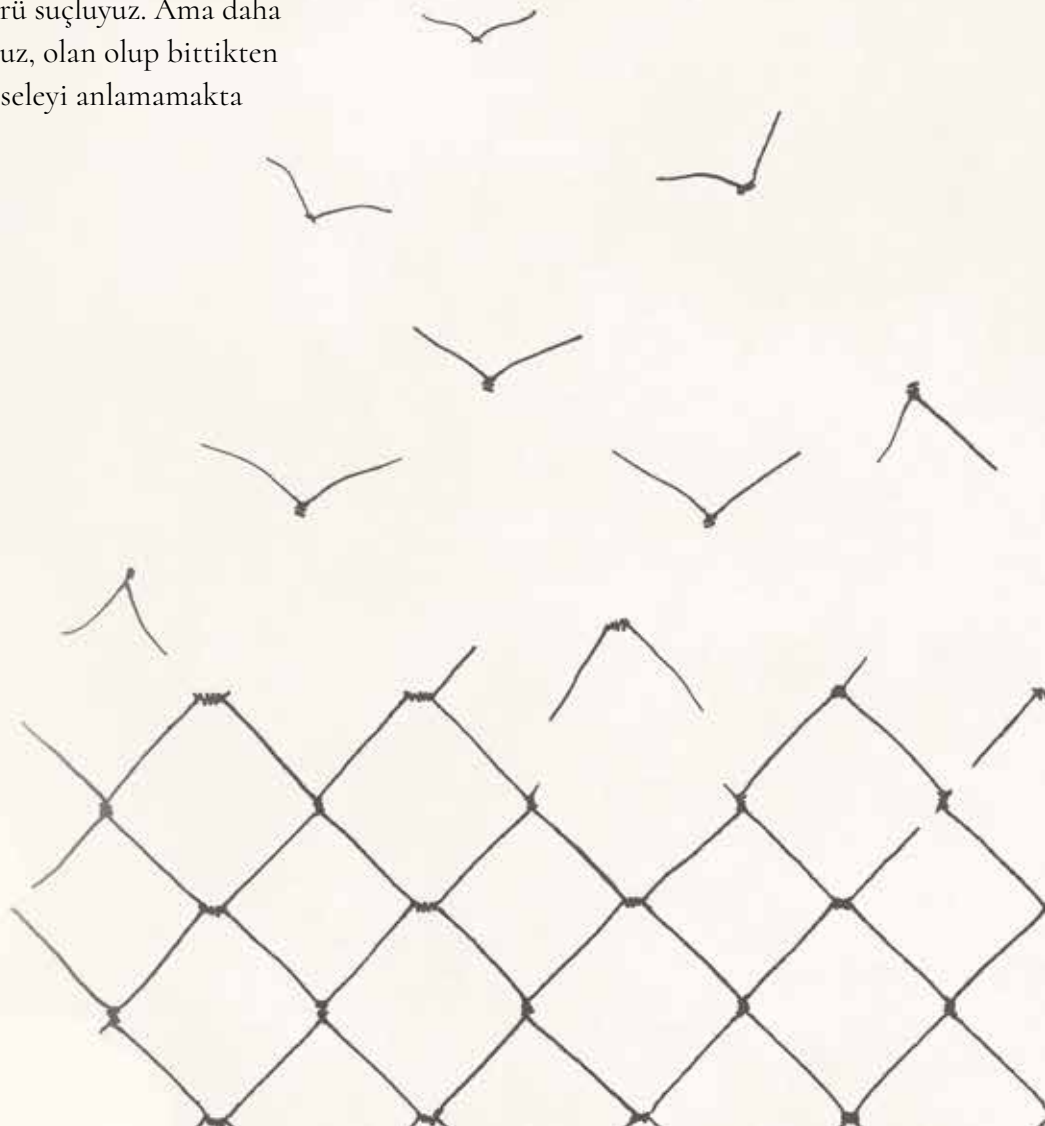
var olmanın anlamı “Allah’a kulluk” bilinciyle tamamlanır. Dünya insana bahşedilmiş hayatın ilk perdesidir. Bu hayatın bir de hesabının sorulacağı ikinci perdesi, ahiret vardır. Dünyada nimet ve musibetler, ahirette cennet ve cehennem var. İnsan dünyada nimete şükretmek, musibete sabretmekle sınanır. Nimete şükretme insanda alçakgönüllülük, paylaşma, yardımseverlik gibi duyguları, musibetlere sabır ise dayanıklılığı, mücadeleyi ve direnci geliştirir. Böylece dünya hayatı zorlukla kolaylık arasında devam eder. Mümin ne kolaylığın ne de zorluğun devamlı olduğu hissine kapılır. Ne varlık, bolluk ve sevinç anında şımarır, mütevazı bir kul olduğunu unuttur ne de yokluk, acı ve keder anında ümidini yitirir. İşte deprem, bir taraftan üzerimize çökmüş gaflet perdesini açıyor. Varlığa şükretmek, yokluğa sabretmek, dünya malına tamah etmemek gibi unutilan değerleri hatırlatıyor. Diğer taraftan ölümü ve malın mülkün -ahiret hayatına göre- hiç olduğu hakikatini yüzümüze çarpıyor.

Deprem gibi musibetler “Nerede hata yaptık?” sorusunu sormak ve kendimizi sorgulamak için bir fırsattır. Öyle ya biz “kadere iman”ın sorumluluklarımızı Allah’a yüklemek anlamına gelmediğini biliyoruz. Bilakis kader Yüce Yaratıcının evrendeki yasaıdır, ayetidir. Evrene hükmeden tüm kanunlar O’nun takdiridir. İnsanın bu kanunları öğrenmek ve bunlarla/bunlara uygun yaşamak gibi bir zorunluluğu vardır. Bu nedenle önce azmeder, gayret eder, gereklilikleri yerine getirir,

tüm tedbirleri alır, sonra Yaratıcıya tevekkül eder ve O’nun takdirine teslim oluruz. Şuna iman ederiz ki eğer Allah bir şeyi dilemişse o olacaktır, onu durdurmaya gücümüz yetmez. İmtihanımız onu engellemekle değil azim, tedbir, tevekkül ve teslimiyetle. Sezai Karakoç’un “Varto’da Deprem” yazısında ifade ettiği gibi: “Evet, tedbir gerekli, sağlam yapı şart. 10 derece gücündeki bir depreme dayanıklı ev yaparsın, diyelim. Ama 12 derecelik bir depremin gelmeyeceğini kim temin edebilir? Sözümüz yanlış anlaşılmasın ve istismar edilmesin. Hiçbir şey yapmayalım demiyoruz. Elimizden geleni yapmalıydık ve yapmalıyız. Ve yapmadığımız için hepimiz suçluyuz. Yapılanın olanı önleyeceğinden değil, bize düşeni yapmadığımızdan ötürü suçluyuz. Ama daha büyük suçumuz, olan olup bittikten sonra bile meseleyi anlamamakta

ayak direyişimizdir, katı yürekliliğimiz, inanç tutukluğumuzdur. Elden gelen her tedbir alındıktan sonra, olanı asıl kaynağına bağlayarak Allah’a tam bir inançla teslim olmak gerekir...”

Enkaz kaldırılır, yaralar sarılır. Olanlar, ölenler unutulmaz, unutulmayacak. Depremde can veren müminler manevi şehitlik mertebesine yücelir. Tıpkı salgın hastalıkta vefat edenler gibi. Yitirilen mal mülk sadaka hükmüne geçer. Eğer imanda sebat eder, O’ndan geldik O’na döneceğiz bilincini diri tutarsak tabii. Yoksa enkaz altında kalan sadece canlarımız, malımız mülkümüz değil inancımız ve değerlerimiz olur. Belki de en kötü kayıp budur...

BİR FELSEFE KLASIĞI: KUTADGU BİLİG

İLLÜSTRASYON ŞULE YAVUZER

Türkçe felsefenin en önemli metinlerinden birisi olan *Kutadgu Bilig*, ilk dönem edebiyat, ahlak eseri ve siyasetnamesi olarak incelenir. *Kutadgu Bilig*, Balasagun’lu Yusuf Has Hacip tarafından dönemin Hakani lehçesiyle yazılmıştır (462 /1069). “Kutlu olma bilgisi”, “talihli olma bilgisi”, “mutluluk veren bilgi” anlamında bir ahlak; “devlet olma bilgisi”, “bilgelik temelli devlet yönetimi” anlamında da bir siyasetname olup İslamiyet’in Türklerce kabulünden sonraki bilinen ilk yazılı eserdir. Türkçe felsefenin kurucu metinlerindendir, çünkü Türkçeyi esnek bir edebiyat dili olarak şekillendirmiş ilk metinlerdendir. Sıfatı olan “Has Hacip”likten de anladığımız kadarıyla yazar, nitelikli bir âlim ve devlet adamıdır. Dönemin hem Doğu’ya hem Batı’ya dair felsefe ve ilmini; Türk örf ve âdetlerini, gelenek ve göreneklerini bu eserden takip etmek mümkündür.

Felsefeyi mutluluğun elde edilmesi (tahsilu’s-saa-de) ve en yüce mutluluğa ulaşma (saadetu’l-kusva) şeklinde düşündüğümüzde Yusuf Has Hacip’in Farabi’den haberdar bir âlim olduğunu görürüz. Çünkü kitabın adı olan “Kut”; devlet, ikbal, saadet/mutluluk, lütuf, hayat suyu, üstün güç, selamet, talih, uğur, görkem, saygınlık, koruyucu melek, evrensel güç gibi anlamları içerir ve bunun bilgisinden bahseder.

Bu anlamda *Kutadgu Bilig*'in yazarı bir filozoftur diyebiliriz. Bu değerli eser, bir felsefe metni olarak o döneme kadarki birikimi diriltmiş, maziye dönemine taşımış, geçmişle irtibatı doğal bir oluşum şeklinde sunmuştur. Nitekim *Oğuz Kağan Destanı* ve *Orhun Yazıtları*'ndaki düşünceler, *Kutadgu Bilig*'de teorik bir zeminde tekrar ele alınıp incelenmiş, bir nevi İslam öncesi dönem yeni bilgi ve değerlerle yeniden yorumlanmıştır. Bu son derece önemlidir çünkü bu sayede Müslüman oluş sürecimizdeki farklı coğrafya ve kültürlerin şartlarını mukayeseli incelemelerle anlayabiliriz. Bu bağlamda kadim inançların bazıları tasfiye edildiği gibi bazıları da yeni şartlara uyum sağlayacak şekilde yeniden yorumlanmıştır. Nitekim *Kutadgu Bilig* ile Nizam'ül-Mülk'ün hem âlim hem de yönetici olarak politik gerçekleri felsefeyle ustaca birleştirerek devlet liderleri için ülke yönetimine dair esasları anlattığı *Siyasetname*'si eş güdümlü okunduğunda bu husus daha net bir şekilde görülür.

Kutadgu Bilig, gelineen güzergâh ile o günkü aksayan tarafların tespiti ve giderilmesi için önerilerde bulunarak, gidilmesi gereken istikameti belirten klasik bir metindir diyebiliriz. O, önce Tanrı kavramını net bir şekilde son ilahi mesajın verileri çerçevesinde temellendirmiş, sonra evrenin nasıl ve niçin yaratıldığını halkın anlayacağı bir dil ile anlatmıştır. Tanrı ve evren irtibatını kurduktan sonra dört figür üzerinden “değer”lendirme yapmış, mecaz ve simgelerle teori-pratik arasındaki

uyumun nasıl olması gerektiğini göstermiştir. Soru-cevap şeklinde -bir nevi Sokratik tavırla- diyalektik bir yöntemle konuşan yazar, dört sembolik kişilik üzerinden, birey, cemiyet ve devletteki değişim, dönüşüm hakkındaki değerlendirmelerini sunar. Üstelik bunu yaparken bir de bunun ötesinde değişmeyen, ezeli ve ebedî hakikatin mevcudiyetine göndermelerde bulunur ki bu onun filozofluğunun da bir göstergesidir. Yöntem olarak Farabi'nin *İlimlerin Sayımı* adlı felsefeye giriş eserinde belirttiği üzere burhan (felsefe), cedel (kelam), hitabet ve şiirden (hikemî sözler) son ikisine ağırlık verir. Halkın anlayacağı bir tarzda şiir şeklinde fikirlerini kamusallaştırması, şifahi geleneğin doğal sonucudur.

İnsanın dünyada kut/mutluluğu elde etmesinin ilk şartı adalettir ve adalet, yönetici ile temsil edilir. Yusuf Has Hacıp, kitapta Han Kün Togdı bağlamında doğruluk ve adaleti temsil ettirir, simge, töre/kanun ve adalettir. İkinci şart olarak Vezir Ay Toldı bağlamında kut/saadet ve ikbalden söz edilir. Burada “Ay”, dolunay nitelemesi ile devlet anlatımı önemlidir, çünkü insan doğası Ay gibi küçülür, büyür, aydınlanır, solar, kaybolur, yani sürekli değişkenlik üzeredir. Bu nedenle temelde güvenilmezdir, dünyayı dolaşır durur, bir yurdu yoktur. Hem ulaşılması zordur hem de ulaşanların onu uzun süre tutması.

Ay gibi sürekli değişkenliğin bir de pozitif yönü vardır ki bu da eskimiş hususların yenileriyle değişmesi,

kötü şeylerin bırakılıp güzel olanların seçilmesidir. Dolayısıyla vezirin yeni olan her şeye açık olması da gerekir. Buradan hareketle “kut”, ideal devletteki ikinci adam yani vezir tarafından temsil edilmektedir ama işlevselliğini, aydınlatıcılığını ancak Güneş'ten yani adaletli ve kerem sahibi hükümdardan alacaktır. Hakikat'e ulaşmada üçüncü nitelik “ukuş” yani akıldır. Vezir'in oğlu Ögdülmiş bağlamında akıl/bilgi, bilgelik/ululuk temsil edilir. Ögdülmiş, “övdürülmüş” demektir. Peygamberimizin isminin de aynı anlama geldiğini unutmamak gerekir. Ay Toldı'nın oğlu Ögdülmiş, soyu temiz, huyu temiz, güzel yüzlü bir çocuk olarak anlatılır.

Değerlerin dördüncüsü ise Vezir'in derviş kardeşi Odgurmuş bağlamında işlenir. Odgurmuş, kalbî düşünce, kanaat ve akıbet kavramlarını simgeler. Odgurmuş ismi oyar-mış, uyar-mış, uyandırmış anlamlarına gelir. Ögdülmiş, ülkeyi yöneteceklerin kanaatkâr, züht ve takva sahibi, gönlü açık olması gerektiğini, hükümdarın böylece rahat edeceğini düşünür ve Hakan'a tavsiye eder.

İnzivada yaşayarak dünyanın değersizliğini, ebedî hayata dönük yaşanması gerektiğini söyleyen Odgurmuş'ı görev almaya davet eder. Ama o kabul etmez. Aslında Ögdülmiş (akıl/vezir) ile Odgurmuş'ın (zahit/akıbet) diyalogları akıl ile kanaat kavramlarının birbirleriyle mücadelesi şeklinde geçer. Aslında bu, zahitlik adı altında toplumsal hayattan uzak, inziva şeklindeki

hayata karşı sivil, medeni hayata bir çağrıdır.

Ögdölmiş (övälmüş), kanaatkârlık yanında züht ve takva ile ahiret hayatının kazanılacağını iddia ederken, Odgurmış, dünya ile de ahiretin kazanılabileceğini savunmaktadır. O, aslında hükümdarın içindeki ölüm korkusunu besleyen dünya ve ahiret dengesinin simgesidir. Bu anlamda Kün Togdı, Ay Toldı ve Ögdölmiş'in her sözü felsefi bir vecize ve her fikri ahlaki bir düsturdur.

Yusuf'un rasyonalist bir şekilde kadim Türk geleneklerinden ve Türk şairlerden hareketle oluşturduğu zihniyetin ürünü bu figür ve kavramsallaştırmanın oluşturduğu yapının Farabi'de Tanrı, evren, akıl ve saadet diye görülmesi önemlidir. O kadar ki Yusuf'un devlet başkanında olması gereken özelliklerle Farabi'nin *Medinetü'l-Fazıla* adlı eserinde devlet başkanında olması gereken vasıflar örtüşür. Kün Togdı bilge filozof handır. Ay Toldı bilge kralın vekilidir. Bu noktada ikisi, teorik ve pratik aklın temsilcileridir. Ögdölmiş, Maturidi'nin güncel hâlidir.

Bu bilgiler çerçevesinde *Kutadgu Bilig*'i yüzyıllardır etkili kılan şey, soyut tartışmalara girmeden felsefi görüşlerini, hem yöneticilerin hem de halkın idrakine uygun veciz bir şekilde soru-cevap yöntemini kullanarak bir nevi Sokratik yöntemle sunmasından kaynaklanır.

Bize göre, Farabi, İslam felsefesini etik-politik bir sistem şeklinde

sunarak ideal yönetim tasavvurunu ilk defa uygulamalı bir nizamname hâline getiren kişidir. Farabi, erdemli bir toplumda kişinin yaşarken mutluluğa kavuşmasının, ahirette ise bunun bir üst aşaması olan En Yüce İyi'ye ulaşmasının akli bir süreç sonunda elde edileceğini söyler. Farabi gibi düşünen Yusuf'un da akli ve tecrübeyi Vezir'in oğlu Ögdölmiş olarak zikretmesinin gerekçesi budur. Dolayısıyla akıl ve bilgi ile hareket edenin iki dünyada kutlu, mutlu olacağını söyler. Özetle ona göre, mutluluk en çok akıllı olana yakışır. Çünkü özü, sözü ve gönlü doğru tutmak ancak akılla mümkün olur. Böylece döneminde birey, toplum, cemiyet ve devlet ilişkilerini bir "hayat felsefesi sistemi" şeklinde insanlara sunmuştur. Türk dilini Akdeniz medeniyetinin orta yerine koyan eseri de artık bir felsefe klasiğidir.

GEÇMİŞ ZAMANIN PEŞİNDE

DİLAN GÜMÜŞ

Gündüzün geceye teslim olduğu sırada her zamanki gibi yürüyorum eve doğru... Göğün ilikle-rine kadar kızıştığı anı seyretmeden gitmeyenler gibi ben de veda etmezdim hiçbir zaman güne... Güneş toparlanıp giderken, rüzgâr ağaçların göğsüne, çiçek açmış leylakların koku dağıtan mor yapraklarına ve sokakta koşuşan çocuklara serinliğini serpiyordu yine. Bu rüzgâr dünün rüzgârıydı... Lise çağlarımda okulun bahçesinde tatlı tatlı esen rüzgârdı bu sefer.

Gri sırt çantamda özellikle yıpranmasın diye kıyamadığım şeffaf ciltli Arapça kitabım, kalemimdeki acemilik, daha güzel yazarım coşkusuyla kalemi sımsıkı tutma yanılgım... Arapça öğretmenim ve kal-bime tesir eden nasihatleri hatta annemin ekmek arası yaptığı domates ve peynir kokulu beslenmem, hepsi teker teker yâdına düştü.

Öğleden sonra başlayacak olan Arapça dersine bahçeden koşarak girdiğim sırada kavurucu sığağa teslim olmama izin vermeyen, tatlı tatlı esen, yanağımı okşayan rüzgârdı bu. Saniyeler de sürse ku-caklaşmayı severdim rüzgârla, sonra usul usul dolardı sineme. Öğretmenim her zamanki gibi güler yüzlü, kollarında okunmaktan yıpranmış Arapça kitapları... Sınıfa hâkim olan ses tonu, dik duruşuyla kitaplarımızı hızlıca açtırıyor, Arapça metinlerdeki karakteri giydiriyor bize. Sıra sıra tahtaya çıkıp Arap aksanıyla diyalogları okutuyor, hem eğleniyor hem de öğreniyoruz. Zaman zaman dil sürç-meleri, telaffuz ederken heyecanım, üstelik anlıyor gibi tonlama yapmam ve sıra tekrar gelsin diye âdeta zamanı iteklemem...

Öğretmenim dersin bitmesine beş dakika kala muhakkak haber verin, dedi. Yine her zamanki gibi rutinine başladı. Her birimizin heybesine kıssadan hisse dağıttı. Sonra o eşsiz nasihatleri damla damla yeşerdi ömrümde. Zilin çalmasına dakikalar kala günün ayetini tercüme etti. Herkeste garip bir sükûnet, dudaklarda tebessüm, yaşamı anlamlı kılacak değerleri kucaklama kudretini irade etme ve ayetin çevirisiyle teskin olan kalpler günün özetiydi.

Geçmişte soluklandırıran, sokaklarında gezdiren şey benim için tatlı tatlı esen rüzgârdır. Kimi zaman bir kalem, camlarda dizilen yağmur taneleri ya da sineye dolan bir koku da geçmişin peşinden gider. Geçmiş, ait olduğumuz cevherin ta kendisi değil midir? Benim tatlı tatlı esen rüzgârım gele-ceğimin her anında nefes alıyor. Eksiltmiyor dünü bugünümünden. Geçmişin bağrında sanki tahtaya çıkmak için sıramı hâlâ heyecanla bekliyorum. Üstelik ben artık Arapça öğretiyor, ayet tercüme edi-yorum. Beni düne sürükleyen tüm rüzgârları kucaklıyorum.

*"Sonra ansızın o hatıra karşımda beliriverdi. Bu tat Combray'da pazar sabahları Leonie halamın günaydın demeye odasına gittiğimde, çayına ya da ıhlamuruna batırıp bana verdiği bir parça madlenin tadıydı."

Bu köşe, Marcel Proust'un *Geçmiş Zamanın Peşinde* adlı eserinden ilhamla hazırlanmıştır.

Peki yolda olmak mı yola koyulmak mı? ”

Her insan tercihleriyle bir yoldadır. Bu hayat yolculuğunda risk alanlar ilerlerken konformist yaşamından kopamayanlar alçılı bir uzuv gibi ağır aksak yürümeye çalışır. Peki yolda olmak mı yola koyulmak mı? Yolculuk yormaz da insanı, yola koyulmanın verdiği çaba tedirginliğe yol açar. İnsanı yola devam ettiren de bu çabadır zaten.

İran sinemasının önemli isimlerinden Cafer Panahi'nin oğlu, Panah Panahi'nin ilk uzun metraj filmi *Yola Devam*. 65. Londra Film Festivali En İyi Film Ödülü'nü alan, 2021 yılında

Cannes Film Festivali'nde görücüye çıkan bu film çok ses getirmemiş olsa da olumsuz yorumlara da maruz kalmamış gibi görünüyor.

Film, İranlı bir ailenin yol hikâyesini anlatıyor. Ayağı alçıda bir baba, kimi zaman hüznü kimi zaman hareketli ve neşeli bir anne, afacan, zeki bir çocuk, melankolik bir ağabey ve ölmek üzere olan bir köpeğin yol hikâyesi gibi görünen film aslında görünenin ardında farklı bir şeyler gizliyor. İlk başlarda gezintiye çıkmış izlenimi veren ailenin zamanla derdinin başka olduğu anlaşılıyor.

Dört kişilik bir ailenin İran'da yaşamak istemeyen büyük oğullarının, yasa dışı yollarla İran'ı terk etmesi üzerine kurulu hikâyemiz. Ayağı aylardır alçıda olan baba, bize değişime direnen İran'ı tasvir ederken büyük oğul Ferit İran'a direnişi, küçük oğulları ise geleceği temsil ediyor. Anne ise arafta kalmış. Bize İran'ın sosyopolitik durumundan hiç bahsedilmiyor filmde ama biz bunu kendimiz çıkarıyoruz ve oğullarının İran'dan kaçmasına imkân sağlamak adına evlerini ve arabalarını satan anne babanın bütün bu uğraşlarına rağmen vedayı geciktirme çabasını izliyoruz.

Yola Devam ile aklımıza ilk gelen Nuri Bilge Ceylan'ın *Bir Zamanlar Anadolu'da* filmi oluyor. Bozkır boyunca ilerleyen araba yolculuğu yer yer bize Anadolu'yu anımsatıyor. Ve tabii hâliyle Abbas Kiarostami esintilerini de filmde fazlasıyla görüyoruz. Kiarostami'nin *Kirazın Tadı*'ndaki gibi bir yolculuğun söz konusu olduğu filmde amaç belli. Film bir yolculuk boyunca devam ederken zaman yavaş ilerliyor. Yine Kiarostami'nin *Ten* filminde olduğu gibi bu filmin de çoğunlukla bir araç içerisinde geçtiğini görüyoruz.

Filme geri dönersek, her karakter birbirinden bağımsız gibi görünüyor

ama aynı zamanda -İran'ın karakteristik aile yapısı gibi- aralarında bağ kurulmuş durumda. Aileyi bir arada tutansa aslında evin en küçüğü. Bütün muhabbet onun yaptıklarının üzerinden dönüyor sanki. Karakterler hakkında çok fazla bilgi edinemediğimiz filmde tüm izlenimlerimiz yola dair. Bir yolculuğa çıkılmış; meçhule gidişte geride kalacakların telaşını, yola koyulmanın kaygılı bakışlarını izliyoruz. Her ne kadar bazı kısımlarda Amerikanvari söylemler izlenice olarak sunulsa da İran'dan kaçmaya çalışan bir gencin Batı'ya yolculuğunda çok fazla sırtırmıyor bu durum. *Uzay Yolu Macerası* ve *Batman* filmlerinin tartışmaları evin büyük çocuğunun yolculuğunun gidiş yönünü bir nebze bize hissettiriyor. Baba Panahi'nin yolundan gittiğini bize yansıtan oğul Panahi'nin izleyiciye yorum hakkı sunduğuna, izleyiciyi zorladığına tanık oluyoruz filmde.

İran'daki sosyopolitik durumun üstü kapalı bir şekilde verildiği *Yola Devam*'da filmsel anlatı, öykü ve söylemden oluşuyor. *Yola Devam* filminin öyküsünü yani neyi anlattığını izleyici üstü kapalı da olsa anlarken nasıl anlatacağına dair bir fikre sahip olamıyor. Sanat sinemasında az sözle çok şey anlatmaya muktedir yönetmenlerin yoluna girmeye çalışan genç yönetmenimiz biraz Avrupa biraz sanat biraz klasik anlatı ile harmanlanmış bir sinematografi çiziyor. Her ne kadar Kim Ki Duk'un *İlkbahar, Yaz, Sonbahar, Kış...* ve *İlkbahar* filminde 15-20 diyalogu

Film Künyesi:

2021 / 1s 33dk / Dram

Orijinal Adı: Jadde Khaki

Yönetmen: Panah Panahi

Senarist: Panah Panahi

Görüntü Yönetmeni: Amin Jafari

Özgün Müzik: Payman Yazdanian

Oyuncular: Hassan Madjooni, Pantea Panahiha, Rayan Sarlak, Amin Simi

Ülke: İran

geçmeyen ancak sinematografisi ile insan ömründeki değişikliği yansıttığı gibi olmasa da sessiz sahneler ara ara bu filmde de karşımıza çıkmakta. Sessizliği ya afacan küçük kardeşin esprileri ya da annenin hüznünü bastırmaya çalıştığı kahkahaları bozsa da *Yola Devam*, içerisinde sessizliğe ve hüzne fazlaca yer vermiş görünüyor. İzleyici ile perde arasındaki mesafe yer yer kaybolurken çoğunlukla bu mesafeyi hissediyorsunuz.

Aile bireylerinin karakterleri noktasında bize benzeyen, bize dair bir film aslında *Yola Devam*. Komşunun

bizdeki iz düşümü gibi. Telaşlı, duygusal, merhametli bir anne, ilgisiz gibi görünüp, arkada dağ gibi destekçi duran bir baba, şımarık ama zeki evin küçük çocuğu ve biraz asi ruhlu bir ağabey. Müzikleri, hikâyesi ve geçtiği topraklarla bize yaklaşan ama bir o kadar da bize uzak bir senaryo.

Saman; buğday, arpa, avdar gibi tahılların hasadı yapıldıktan sonra kalan saplarının öğütölmüş hâli. Yani “sap”ın küçük hâli. Zaten “-an” küçöltme eki alarak sapan, saban, saman değişimi ile günümüze kadar geliyor bu kelime. Sap, samanın hem filolojik hem zirai olarak köküdür.

Sap tek başına, tanesini bırakmış hâli ile bir işe yaramaz. Saman ise işlem görüp yola gelir ve işe yarar. Aynı gibi gözükse de farklı, farklı olsa da özde aynı. Her şeyin özünün aynı olması gibi. Her insanın fıtratının bir olması gibi. Hani iyilik potansiyeldir, işlenir, meydana çıkar, cevher olur ya! İşlenmez ise de pasif kalır, yazık olur. O misal, en temelde aynı iken gün görmüş olan insana yakın oluverir.

Demek bir varlık işe yarar hâle gelince kıymetli oluyor. Öncesi kıymet ifade etmezken eziliyor, kesiliyor, üzüüyor nitekim ve nihayetinde oluyor. İnsan da öyle değil mi zaten? Yaşaya yaşaya tecrübe ediyor ve her tecrübe insanı ezip üzerken insan oluyor. İnsan olgunlaşıyor. Ham meyvenin dalda duruşu gibi toyken, olgun meyvenin yere yakınlığı gibi sakinliyor.

Bir de saman alevi vardır hani, aniden tutuşur, yükselir, birden söner. Aldatır insanı yükselen dumanlar ve ateş. Birden görölen her şey yerle yeksan olur. Öyledir, insan her gördüğüne kapılıp gitmemelidir ya, yükselen her şeyin bir sonu vardır. Bazen ani bir sonu.

Hayvana ot olunca kıymetlenen saman, yanmaya gelince gelip geçici oluyor. İşte dünya budur, işte dünya bu kadar! Hem herkesin iyi olduğu bir alan vardır hem de herkesin her yerde olamayacağı malumdur. Bir yerde iyi olan diğer yerde kötü olabilir ya da çaresiz. Çünkü insan noksandır.

Noksansız olan ise yalnızca cümle varlığın Malik’öl -Möl’üdü.

Vallahi subhanallah!

**SÖYLENE
SÖYLENE
DEĐİŐMİŐ**

YOLU GÜZEL YÜRÜMEK
Diyanet İşleri Başkanlığı

KİTAPLIK

HAZIRLAYAN: MEHMET HAN

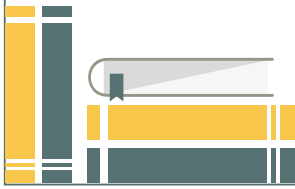

İhramlısın artık, üzerine sadece yeni bir elbise giymiş olmadın, aynı zamanda seni geçici kaygı ve bağımlılıklardan kurtaracak yeni bir hayata da ilk adımını atmış oldun.

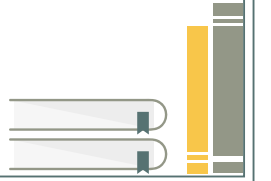
Kâbe sevdası seni sana anlatır. Seni uykundan uyandırır, toparlar, kendine getirir.

Yerine getirmek için yoluna koyulduğun bu ibadet, gücü yeten için Allah'ın bir emri; Hz. İbrahim zamanına yaslanan bir ibadetler manzumesi.

Tavaf başka bir dünya. Eşi benzeri olmayan bir âlem. Baş döndürücü huzuruyla ilahi huzur.

Ruhlar âleminde verdiğin kulluk sözünü, Allah'a ahdini yenilemen için, sözünde durduğunu göstermen için sağ elini kaldır, tehlil ve tekbir getirerek Hacerülesved'i selamla.

Kendini ortaya koyacağın, sorgulayacağın, vereceğin, eleştireceğin meydan Arafat meydanı.

Şeytan, seni doğru yoldan uzak tutan her şeydir. Âlemlerin Rabbinden uzaklaştıran her şey. Hz. Âdem'den beri her insanoğlunun ortak düşmanı.

Hangi günün sabahına doğayım ki içinde sen olasın?

